

GHENDTSCHE TYDINGHEN

**Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W.**

38e jaargang nr. 3

mei - juni 2009

Inhoud

- Pierre Kluyskens: Zes eeuwen geleden: DE ZWARTE DOOD De Geselaars en de Jodenslchting te Gent in 1349	161
- Joseph De Smet: Inventaire Archéologique: Wrakstukken van beeldhouwwerken in witte steen, afkomstig van de Vismarkt.	167
- Beatrix Baillieul: Wonen in Gent. Deel 3. Huis Mulle. Hoogstraat 21.	169
- Luc Devriese: Oudtijds zwemmen.	180
- Erik De Keukeleire: De Urbanisatie rond Gent-Zuid. Deel IV. Slot. 1866-1886.	191
- E. Ossieur: Een krasse knar van 104 in 1686, Joos De Mil.	208
- Hugo Collumbien: Gentse Memoriedagen: 19-20-21-22 oktober	209
- Prof. Guy Schrans: Waarom “pont Madou” voor de Walpoortbrug?	225
- Een Gentse Mozart? ... Neen: Pieter Verheyen (Gent 1747-1819)	227
- Daniël Van Ryssel: Vergeten Gentse schrijvers: Judocus De Hoon. (Gent 1787 - Evergem 1867).	228
- Quizmaster: De Quiz spant de keizerlijke kroon.	230
- Bibliografie.	232
- Vraag en Antwoord.	236
- Lezers schrijven ons.	236
- Hugo Collumbien: Een beetje Gentse humor	237
- Dit bestaat niet meer	239

ZES EEUWEN GELEDEN: DE ZWARTE DOOD

De Geselaars en de Jodenslaching te Gent in 1349.

De mensen, door schrik bevangen, deelden hunne schatten uit en schonken hun goud aan kloosters, denkende door die daad van de ziekte gespaard te blijven, doch de paniekstemming was zo groot dat de kloosterlingen dit geld zelfs niet dierven aanraken, vrezende op hun beurt door de pest te worden aangestast.

Andere mensen stichtten vreemde verenigingen en secten, waar men zelfs de duivel aanbad. De door ziekte en honger uitgemergelde en radeloos geworden bevolking gaf immers gehoor aan al wie iets abnormaals of buitensporigs uitdacht of voorstond.

Want bij de bijzonderste psychologische verschijnselen van een pestepidemie dienen in de eerste plaats de vrees en de schrik te worden gerangschikt, die tot uitzinnigheid en zelfs tot volledige zinsverbijstering leiden kunnen, een kwaal welke andere, talrijke en soms meer verschrikkelijke kwalen dan de verwoestingen van de pest zelve in het leven roepen. De Justiniaanse pest in de VIe eeuw bood aldus het schouwspel van een maatschappij die door bijgeloof en vrees voor vervolging van de duivel zinneloos was geworden.

De Zwarte Dood die tussen 1348 en 1351 woedde, “doordat wel dhelft van den volcke op de wereld stierf” zoals een tijdgenoot het verhaalt, bracht naast de fysieke en materiële ellende en verschrikking, ook talloze buitensporigheden op zedelijk en religieus gebied met zich mede: boetvaardigheid en boetedoening tot het paroxisme gedreven, wanneer het gevaar geweken was, een kolossale losbandigheid van zeden en een nooit geziene ontucht in alle lagen der maatschappij, waarvan Lodewijk van Male trouwens het voorbeeld geven zou.

In het begin begaven de meeste mensen zich groepsgewijze naar de kerken, kapellen en bedevaartplaatsen, en deelden de rijken milde almoezen uit, doch zodra, niettegenstaande de gebeden en offers, de pest een schrikwekkende uitbreiding nam, verloor het volk elke zelfcontrole en gaf het gehoor aan de meest fantastische verhalen en meningen.

De duidelijkste veruiterlijking van dit totaal gebrek aan evenwicht en gezond verstand, was de reusachtige bijval van de Geselaars, die weldra een ware en

gevaarlijke plaag voor de maatschappij zouden worden.

Naar alle waarschijnlijkheid ontstond die secte in Hongarije, breidde zich vervolgens uit tot Duitsland en belandde eindelijk ook in Vlaanderen.

De geselaars beweerden dat zij geleid werden door de goddelijke wil, en dat op het St. Pietersaltaar te Jerusalem, in aanwezigheid van de Patriarch en gans de bevolking, een engel was neergedaald en dat hij stenen tafelen als weleer voor Mozes, op het altaar had neergelegd, waarop een nieuwe boetewet geschreven stond.

Het volk hechtte geloof aan die bewering van zogezegde goddelijke zending en de geselaars oogstten dan ook een geweldige bijval. Men zag de verstokste vijanden zich broederlijk verzoenen, mensen de drankgelegenheden, de spelen en danszalen verlaten, edellieden hunne paleizen de rug toekeren om de boetelingen te volgen, die van stad tot stad het land doorkruisten.

In Juni 1349 kwamen zij voor de eerste maal stoetsgewijze te Gent aan, voorafgegaan door vaandels, toortsen en kruisbeelden; de geselaars droegen een speciale kledij: een kulder met korte mouwen, een kaproen en een rood kruis op de hoed.

Op het bijzonderste plein der stad gekomen, ontkleedden zij zich, bonden een linnen doek om de heupen en begonnen gezamenlijk godsdienstige liederen te zingen waarvan het rythme de geseling regelde.

Voor die geseling gebruikten zij koorden met knopen en zelfs met stalen punten welke diep in het vlees doordrongen; na nieuwe zangen, herbegon de geseling, tot de geselaars uitgeput op de grond neervielen. In het begin maakten die oefeningen een diepe indruk op de bevolking en velen keerden aldus tot de kerk terug; zij deelden brood en wijn uit aan de boetelingen, namen ze 's nachts op in hunne woningen en aanzagen ze als heiligen door God gezonden om de mensen te bekeren en Zijn vergiffenis voor de zonden der wereld af te smeken.

Te Gent waren Jan Diederich en Thomas Van Westvelde hunne leiders en zij werden met achtung door het Magistraat ontvangen, dat hen zelfs wagens, geld en voedsel ter hand stelde opdat zij hunne verdere tochten voortzetten.

Doch bij die godsdienstige ijver voegde zich alras een soort mystische vervoring en opgewondenheid, waardoor de gedachte van boetedoening en smeekgebed werd overtroffen door de hoovaardigheid zelve van de geselaars, die aan geen enkele wet meer wilden gehoorzamen en een soort staat in de Staat en kerk in de Kerk vormden; zij beweerden niet enkel de zendelingen Gods te zijn, maar hielden ook staande dat hun bloed zich mengde met datgene welke Christus op het kruis voor het mensdom had vergoten.

Van religieus werd de secte dus ongodsdienstig, en de boetedoening zelve werd soms enkel maar een aanleiding tot allerlei misbruiken en andere prak-

tijken, zodat op een zeker ogenblik de kerk en de overheid het nodig achtten tussen te komen en de secte te verbieden.

“In ‘t jaer MCCC ende XLIX (1349), lezen wij in de Kronijk van Vlaanderen: in ‘t beghinsele van wedemaent rees op eene secte ende die hieten de Cruusbroeders, ende hadden een cruce voren ende een bachten, ende dese secte quam uut Almengien; dese broederkins ontcleedden hem op de strate al naect, ende gheesselden hem selven, op hare schouderen met groeten gheesselen, soe dat sy bloedden, ende hem lieden volghden alle maniere van ladders, putyers, dieve ende mordeneers, roovers ende wivekins van state, ende sy hilden veele onghelovicheden: sy en knielden niet vore dat heylyghe sacrament, als ‘t de priester ophief, noch sy ne daden haren caproen niet aff ter evangeliën, ende sy hilden soe wye dat XXX daghen dese penitencie dade, dat hij hadde pardon van alle sonden ende aflaet van alle pinen, dwelc men heet a pena et a culpa, ende daeromme volghden hem alle quade respillen nar”.

Henricus van Herworden, die de geselaars heeft gezien en gekend, verhaalt ons eveneens dat zij vaak tot zedeloosheid vervielen; zij waren niets meer dan dwepers en gevaarlijke booswichten voor wie men vluchtte of naar de wapens greep wanneer zij naderden.

Zij aarzelden zelfs niet geestelijken te doden en te stenigen, die zich tegen hunne baldadigheden poogden te verzetten.

In September 1349 verschenen zij nogmaals te Gent, en ontvingen wijn van het Magistraat maar het jaar daarop werden zij verplicht de stad te verlaten, wat bewijst hoe de secte van hare oospronkelijke strengheid was afgeweken.

In Engeland en Frankrijk had de vorst de secte verboden en ook Paus Clemens VI veroordeelde ze openlijk; “hendelijc de paus dede dese secte te nieute ende verwiet se, ende voort alle die hem favorable waren”.

Dit betekende nog geen definitieve genadeslag, maar vanaf dat ogenblik verlieten de meeste gelovigen de secte, die nu volledig haar religieus karakter zou verliezen.

De Zwarte Dood maakte echter nog dagelijks nieuwe slachtoffers en de hongersnood die in gans Europa heerste, maalde bijna evenveel mensen weg. Het volk, dat reeds bewijzen te over van zijn waanzin en hysterie had gegeven, zou nu de kroon op dat werk spannen door gehoor te geven aan het meest fantastisch verzinsel, waarbij toch eindelijk, nu niets had kunnen baten, een slachtoffer en verantwoordelijke voor al wat voorgevallen was, gevonden werd.

De volkeren zoeken trouwens immers een zondenboek wanneer het slecht gaat, en wij moeten maar even terugdenken aan de oorlog 1939-1945 om ons van dit feit te kunnen overtuigen: het kwade is steeds andermans schuld en wie een zondenboek ontdekt, wordt een profeet die zich onmogelijk vergissen kan.

In Zwitserland liep plots in 1349 de mare dat het de Joden waren die de schuld droegen aan de pest.

Natuurlijk stonden zij niet sympathiek aangeschreven bij de bevolking en eenieder was verheugd in dit ras de verantwoordelijken van de wereldplaaq te mogen ontdekken.

Naar men beweerde zouden de Joden de putten, fonteinen en rivieren vergiftigd hebben, ten einde door een verzwakking en vernietiging van het mensdom hunne heerschappij gemakkelijker te kunnen uitoefenen.

Men hield een paar Joden aan, die na de gebruikelijke folteringën, eigen aan die periode, alles bekenden wat men hen aanwreef; en dan begon die vreselijke Jodenslacting, die een nieuwe kwaal bij de reeds zo talrijke en afschuwelijke onheilen kwam voegen.

Een ooggetuige, de Luikse kanunnik Philip le Bel, schreef hieromtrent dat eenieder, groot en klein, zó tegen de Joden was opgewonden, dat ze overal werden verbrand en gedood door de Heren en Rechters van de plaatsen, op de markten, waar de Geselaars gingen.

Als een lopend vuur breidde het nieuws zich over gans Europa uit, maar de vervolgingen grepen met de grootste heftigheid plaats, vooral in Zwitserland en Duitsland.

De Joden werden levend verbrand in hunne synagogen, verdronken of onthoofd. De geselaars schijnen, indien niet de uitvinders van dit verschrikkelijke verzinsel, dan toch in grote mate de verspreiders ervan geweest te zijn en de voornaamste aanstokers van die slactingen.

Over de uitwerking der pest in onze stad, is ons zeer weinig bekend gebleven, doordat de meeste stukken en documenten uit die periode verloren gingen. Wij vinden in de stadsrekeningen van Augustus 1349 een uitgave vermeld "toen men dong op de Joden" wat aanwijst dat ook te Gent dergelijke slactingen plaats grepen.

De geselaars hebben ten andere in onze stad veel succes geogst, werden tweemaal gunstig ontvangen en Gillis Li Muisit, abt van St. Maartens te Doornik, verhaalt dat 450 Gentse geselaars in Augustus 1349 in zijn stad aankwamen.

Het getal doden heeft men met geen zekerheid kunnen vaststellen, doch wij weten reeds dat de pest in Vlaanderen verschrikkelijke verwoestingen aanrichtte, o.a. te Doornik, waar 25.000 mensen stierven, en dat zij dus ook Gent niet zal gespaard hebben.

In die tijden van ellende en nood, vonden de Gentenaars nog voldoende kracht en fanatisme om een locale twist uit te vechten en aan de Graaf van Vlaanderen te durven weerstaan. Het is immers gedurende die pestepidemie dat de

wevers, die zoals de geschiedschrijvers het ons verhalen, reeds door honger en pest, hier gadoot genaamd, ondermijnd en gedecimeerd waren, de heroïsche daad stelden bij monde van hun leider te verklaren dat zij geen ander kerkhof zouden hebben dan de Vrijdagmarkt en er inderdaad tot de laatste man werden afgemaakt en in het water der Leie geworpen...

Lodewijk van Male was nu meester over geheel Vlaanderen en de rust heerste opnieuw, doch, zoals Pirenne het terecht doet opmerken “De verwoestingen der zwarte pest droegen meer nog dan ‘s graven zegenpraal bij tot het herstel van de vrede. De haat blaakte nog in de harten, doch bij al de rampspoed die de vreselijke plaag over het land verspeidde, ontbrak het de hardnekkigsten aan de moed om de strijd in de ontvolkte steden voort te zetten. De zwarte pest stelde, voorhands toch een einde aan de burgeroorlog.

Zoals zij plots verschenen was, zo ook verdween plotseling de pest uit Europa, en zoals bij elke bevrijding, bad men in de kerken, trok men stoetsgewijze op bedevaart en danste men op de pleinen, doch na dit eerste strouw zag men alras in welke diepe wonde Europa was toegebracht geworden: de akkers lagen verlaten, de kerken hadden geen bedienaars meer, het gerecht geen rechters; de adel was uitgestorven, werkkrachten ontbraken overal en avonturiers hadden zich meester gemaakt van talrijke posten, de hand gelegd op onbeheerde of verlaten eigendommen, het goud en hele fortuin der afgestorvenen geroofd; gedurende lange jaren zouden zij de meesters zijn in de samenleving.

De wereld vergaat echter niet zo snel, zelfs na de grootste catastrofes en enkele tientallen jaren nadien had, dank zij de noeste arbeid van de bevolking, onze oude aardbol haar vroeger aspect teruggevonden.

Pierre KLUYSKENS

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE - FICHE N° 180

Op 25 mei 1900 stelde Joseph De Smet in de rubriek “Beeldhouwwerken - Museum voor Stenen voorwerpen in de ruïnes van de St-Baafsabdij - XVIIe eeuw -1689-1690)” in het Frans een fiche op over

Wrakstukken van beeldhouwwerken in witte steen, afkomstig van de Vismarkt.

Een hoofd en drie gebroken handen zijn de laatste overblijfsels van beeldhouwwerken die in de XVIIe eeuw uitgevoerd werden door Adrien Van der Linden voor de Vismarkt. Deze beeldhouwwerken bestonden uit: boven het fronton, geheel het gebouw overheersend rechtstaande in een grote holle

schelp, Neptunus, met zijn rechterhand een gebiedende geste doende; hij hield in de linkerhand de drietand en omhulde zich met een wapperende draperie; aan zijn voeten twee zeepaarden.

Tegen de vensters van de eerste verdieping leunend, twee diviniteiten in hoog-reliëf de Leie en de Schelde voorstellend in de vorm van gebaarde personages, bekroond met gebladerte en half neerliggend in het riet. Langs weerszijden van het fronton, dolfijnen.

Drie inscripties begeleidden deze figuren.

Onder Neptunus: *Neptune Ganda Trophaeum.*
Onder de Schelde: *Hannononiae servit SCALDIS? Gandamque secando*
 In mare festinans volvere pergit aquas.
Onder de Leie: *Lisa vehit merces quas huc Artesia mittit*
 Et placido gaudens flumine pisce scatet.

Documenten uit de tijd dat deze werken uitgevoerd werden, vermelden geen andere naam dan die van Van der Linden. Maar Diericx en de meeste anderen die na hem kwamen, stellen dat Neptunus vervaardigd werd door de beeldhouwer Helderberg of Van Helderbergh en dat de twee stromen het werk zijn van Pauli. Wij hebben niets gevonden dat deze aangenomen mening zou kunnen bevestigen. In de stedelijke archieven is slechts sprake van Helderberg in verband met herstellingen.

In zijn “Histoire de la sculpture en Belgique” noemt Ridder Marchal Arthus Quellyn van Antwerpen, de wel gekende meester, de auteur van deze beeldhouwwerken, maar deze kunstenaar schijnt slechts tussengekomen te zijn voor het leveren van tekeningen. Jean-Baptiste Helderbergh, van wie men de geboorteplaats niet kent, trad in 1683 toe tot de Gentse nering van de schilders en beeldhouwers. In Gent bestaan er van hem verschillende werken, namelijk in Sint-Baafs het mausoleum van Philippe-Evrard Vander Noot, 13e bisschop van Gent. Rombaut Pauli, Paoli of Pauwels, geboren in Mechelen in 1625 en overleden in Gent in 1700, was een uitstekende beeldhouwer. Hij was een zeer vroegtijdige leerling van François Duquesnoy, hij kwam vroeg naar Gent en werd in 1656 in de Nering opgenomen. Hij werd er de Deken van in 1685. Hij is de auteur van het mooi monument van Bisschop Maes dat in 1666 geplaatst werd in St-Baafs, tegenover dat van Bisschop Triest.

Vlug gehavend wegens de slechte kwaliteit van de steen werden de beeldhouwwerken van de Vismarkt het voorwerp van talrijke herstellingen, namelijk door Van Helderbergh reeds in 1696 (de 16e mei) en in 1721. In 1781, gedurende een grote herstellingscampagne die door de Stad duur betaald werd, hermaakte Charles Van Poucke de dolfijnen van de voorgevel in witte marmer.

Beschadigd door de brand van van 8-9 december 1872 werden de beeldhouwwerken vervangen door werken van de beeldhouwer Ch. De Kesel, in een volledige nieuwe stijl. Wegens de houding benadert slechts Neptunus het verminkte standbeeld.

In tegenstelling met wat voorzien was, heeft de Stad na de sloping slechts enkele kleine brokstukken kunnen opvangen: het verminkte hoofd van de Schelde en twee gebroken handen van dezelfde figuur en een ander fragment van de hand van de Leie. Er is niets overgebleven van Neptunus, waar reeds

in 1873 van vermeld werd dat hij erg beschadigd was. Het hoofd dat ons overblijft, uitgevoerd in een welbegrepen decoratieve stijl, getuigt van reminiscenties aan de Mozes van Michel-Angelo.

WONEN IN GENT - DEEL 3.

HUIS MULLE - HOOGSTRAAT 21

In de 14de eeuw werd in het moerassige gebied rond de Hoogstraat het klooster van Galilea gesticht, een zustergermeenschap die behoorde tot de orde van reguliere kanunnikessen. Na de verwoestingen van de Beeldenstorm (16de eeuw) werd het klooster hersteld en uitgebreid. In 1783 werden de gebouwen openbaar verkocht en vervangen door een meisjesschool geleid door de Zusters Ursulinen. Bij de Franse Revolutie werd ook deze kloostergermeenschap opgeheven. Kort voor het vertrek in 1798 woonden er nog 20 zusters, 55 meisjesscholieren, een meid en een knecht.

(1)

De bouwheer en de eerste bewoners, 1802-1883

In 1802 kreeg Pieter Bernard Mulle (Sint-Eloois-Winkel 1755-Gent 1810) de vergunning om een huis op te trekken op de 53 are grond die hij had gekocht in de Hoogstraat, vroeger behorend tot het klooster van de Ursulinen. Pieter Mulle woonde sinds 1790 in Gent en was er van 1793 tot 1797 ontvanger van het huisgeld. Dit betekende dat hij pachter was van de belasting op de huizen, vermoedelijk in die tijd een zeer lucratieve post. (2). Hij woonde toen als huurder van advocaat Anthone De Caigny in een deel van het omgebouwde Arme Klarenklooster in de Goudstraat. Dit huis bestaat nog en komt overeen met het huidige nummer 3. (3) In 1797 huwde hij in Tielt met Marie Joséphine Delcambe (1773-1798) die kort na de geboorte van hun eerste kind overleed in hun woning in de Goudstraat.

In 1804 betrok Pieter met zijn zesjarige zoon Emile Pierre (1798-1886) en een

Afb. 1: gevel Hoogstraat. Foto Dienst Monumentenzorg

Afb. 2: koetshuis in restauratie en tuin. Foto Dienst Monumentenzorg

meid het pas gebouwde huis in de Hoogstraat. De brede gepleisterde façade van de woning verraadt de status van deze landheer - hij was heer van Terschueren - die in 1790 het platteland van het WestVlaamse Sint-Eloois-Winkel voor de stad had ingeruild.

Na het overlijden van Pieter Mulle kreeg zijn huis verschillende huurders, allemaal industriëlen. Het waren vooral suikerfabrikanten zoals Ignatius Van Ootegem, Denis en Alfred Verhaeghe en Victor De Meulemeester, die hier ook hun bedrijf installeerden.

Emile Pierre Mulle, zoon van Pieter Bernard, verliet Gent na het overlijden van zijn vader. Hij verbleef een tijdlang in Tielt, waar hij ook huwde en waar zijn kinderen geboren werden. (4). Dat hij in 1824 een kopie van zijn Gents ouderlijk huis in Tielt liet uitvoeren is slechts voor een deel juist: beide gevels zijn even imposant van opbouw maar de rondbogen die in de gevel van Tielt aanwezig zijn ontbreken in het Gentse voorbeeld. Het interieur van het Tielts huis met doorrit en vestibule met rotonde heeft wel reminiscenties met het huis in de Hoogstraat. Hoewel van beide panden de bouwtekening bewaard bleef kennen we jammer genoeg de naam van de architect niet. In 1843 werd Emile Pierre - die intussen in Brussel resideerde - geadeld. Vanaf 1870 mocht hij 'de Terschueren' aan zijn naam toevoegen. Zijn jongste zoon werd burgemeester van Nevele en was de voorbeeldfiguur voor Cyriel Buysse 'Meneer de Burgemeester' in de novellenbundel 'In de natuur'. (5)

In 1883 verkocht ridder Emile Pierre Mulle de Terschueren het ouderlijke huis te Gent. De woning en de tuin aan de Hoogstraat 21 gingen naar Théophile Libbrecht (1829-1907), het oostelijk deel van zijn eigendom verkocht hij aan Octave Claeys-Fiévé die verderop het herenhuis Hoogstraat 11 bewoonde.

Na de grote verbouwingswerken, 1884-2007

Théophile Libbrecht liet belangrijke verandering- en uitbreidingswerken uitvoeren die grote gevolgen hadden voor de oorspronkelijke decoratie van het interieur. Het gezin betrok het pand in 1886. De familie behoorde tot de hogere Gentse burgerij en verschillende leden ervan hadden een politieke carrière. (6)

Théophile Libbrecht senior was onder meer voorzitter van de provinciale raad van Oost-Vlaanderen, gouverneur ad interim en commandeur in de Leopolds-orde. Hij was gehuwd met Josephine van Naemen (1835-1895), dochter van een textielabrikant uit Sint-Niklaas. (7)

Afb. 3: muurresten van de verdwenen kerk van de Zusters Ursulinen.
Foto Dienst Monumentenzorg

Afb 4 doorrit. Foto Dienst Monumentenzorg

Zoon Théophile Libbrecht junior (1860-1928) was van 1900 tot 1924 burgemeester van Destelbergen en gehuwd met Louise Soupaert (1860-1914).(8) Hij erfde het pand in de Hoogstraat. Zijn dochter Marie-Anne Libbrecht (1887-1967) huwde Leon-Norbert Fobe (1887-1962), dokter in de rechten en kandidaat notaris, administrateur van de Kredietbank en officier in de Leopoldsorde. (9) Terwijl zij het huis bewoonden lieten ze het koetshuis optrekken (1938).

Stilaan werd het huis te groot voor één familie en het kreeg andere bestemmingen. Vanaf de jaren 1960 werd het als feestzaal ingericht. Momenteel is het niet in gebruik.

Het exterieur

Het hoofdgebouw aan de Hoogstraat heeft zes traveeën en twee bouwlagen met een zadeldak. De bepleisterde en geschilderde lijstgevel heeft imitatiebanden. De tuin die aan de achterkant ligt is ook bereikbaar via een inrijpoort in de gevel van het gebouw Holstraat 29. Langs deze weg komt men aan het mooi gerenoveerde koetshuis dat als woonhuis ingericht werd. Het houten windbord, de rondboog en de gebruikte bouwmaterialen en -technieken (gele en rode baksteen en vakwerkbouw) zijn geïnspireerd op de middeleeuwen. De oeil-de-boeufvensters ontstonden in de barok en het mansardedak verwijst naar het classicisme.

De tuin is in Engelse stijl aangelegd met een grillig gevormde vijver waarin lelies en bamboe groeien. In de tuin staat een mannelijke Ginkgo bilobaboom, oorspronkelijk afkomstig uit China. (10). De muur die de tuin afsluit heeft twee dichtgemetselde gotische vensters. Deze resten maakten wellicht deel uit van de kloosterkerk van de Zusters Ursulinen.

Het interieur van het hoofdgebouw

De doorrit geeft uit op de vestibule, de ontvangkamer en de tuin. De ontvangkamer was bestemd voor wachtende bezoekers en is ook via de vestibule te bereiken. Een grote en een kleine salon die met elkaar in verbinding staan, sluiten aan de straatkant op de wachtkamer aan. Opvallend zijn de mooi gedecoreerde schouwen en wanden in de stijl van de tijd.

Centraal in het gebouw bevindt zich de vestibule met een trap in rotonde en een overkoepelde galerij. Deze herentrap verbindt de 'pièces de réception' op de benedenverdieping met de 'pièces d'habitation' op de eerste verdieping. In

Afb. 5: salon benedenverdieping vooraan. Foto Dienst Monumentenzorg

Afb. 6: vestibule en trap met rotonde. Foto Dienst Monumentenzorg

Afb. 7: koepel met glasraam, 1900-1910. Foto Dienst Monumentenzorg

Atb. 8: eetkamer. Foto Dienst Monumentenzorg

Afb. 9: diensttrap. Foto Dienst Monumentenzorg

de koepel zit een veelkleurig glasraam met gebrandschilderd glas te dateren 1900-1910. Een rechthoekige glaspartij in het plafond van de galerij uit dezelfde periode zorgt voor extra licht. (11).

Aan de achterzijde van het gebouw zijn er op de benedenverdieping nog twee ruimten. Een ervan deed vermoedelijk dienst als eetkamer en stond ook in verbinding met het dienstgedeelte in de westelijke uitbouw. Hier verbindt een hall de service de vestibule met het 'office de service' (bijkeuken) en de diensttrap. Via die trap kon het personeel alle verdiepingen bereiken zonder de hoofdtrap te gebruiken. Een tweede trap in het 'office de service' leidde naar de kelder. Boven de wasplaats bevond zich de meidenkamer.

De toekomst

De huidige eigenaar plant een restauratie met een nieuwe functie: omvorming tot een meergezinswoning met respect voor de authentieke elementen uit het empire (begin 19de eeuw) en uit de second empiretijd (eind 19de eeuw). Het koetshuis is als woning ingericht en de tuin krijgt een opfrisbeurt met zorg voor de landschappelijke waarde ervan.

Beatrix Baillieul

Noten

- (1) Stad Gent - archief Dienst bevolking, blauw boek 1798, Hoogstraat 9
- (2) L. CHARLES, De Gentse registers van het huisgeld als kadastrale bron, in: Handelingen van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde, dl. 46, 1992, p. 193)
- (3) Stadsarchief Gent, reeks 153/1 nr 79, f'6 v° en Stad Gent, Dienst Bevolking archief, tellingen 1796-1803.
- (4) Over de Tieltse tak van de familie zie R. OSTYN, De familie Mulle de Terschuere en haar woning in Tielt. In: De Roede van Tielt, jg. 33,2,2002, pp. 39-80.
- (5) Léonce Mulle de ter Schuere was tevens provincieraadslid van katholieke strekking in het kieskanton Nevele. N. LEHOUCQ en T. VALCKE, De fonteinen van de Oranjeberg. Politiek-institutionele geschiedenis van de provincie Oost-Vlaanderen van 1830 tot nu. Deel 2: biografisch repertorium. Gent, 1997, p. 305.
- (6) zie l' Intermédiaire des généalogistes, nr 43, jg. XLI, 3/1986, pp. 195-205.
- (7) T. VALCKE, Theophile Libbrecht. In: De fonteinen van de Oranjeberg. Politiek-institutionele geschiedenis van de provincie Oost-Vlaanderen van 1830 tot nu. Deel 3: 'Met gezag bekleed'. Biografieën van negentiende-eeuwse beleidsmakers. Gent, 2000, pp. 331-348.).
- (8) N. LEHOUCQ en T. VALCKE, De fonteinen van de Oranjeberg. Politiek-institutionele

geschiedenis van de provincie Oost-Vlaanderen van 1830 tot nu. Deel 2: biografisch repertorium. Gent, 1997, p. 287).

(9) J. C. M. WILLEMOT, La famille Fobe de Hamme. Gent, 2005, pp.152-158).

(10) B. BAILLIEUL, Tuin 3. Tuin bij het herenhuis James Turcksin. In: Tuinenpad. Gent, 1999.

(11) Een beschrijving van alle glaspartijen werden naar aanleiding van de Open Monumentendag 2007 uitgevoerd door het Gentse restauratie atelier ALETTA RAMBAUT.

OUDTIJDS ZWEMMEN

Dat onze voorouders, en zeker zij die in de jaren 1600 en 1700 leefden, aan watervrees leden, is welbekend¹. De vele middeleeuwse badstoven, waarvan te Gent een enkele Stooftstraat (tussen de Recolettenlei en Onderbergen) nog getuigt, waren verleden tijd. Niet enkel het allerelementairste dagelijkse of wekelijkse (maandelijkse, jaarlijkse...) wassen van het lichaam was ‘not done’, ook zwemmen was streng verboden. Pas in de jaren 1800 zou dat stilaan veranderen. Hieronder wordt het 18de- en 19de-eeuwse zwemmen vluchtig geïllustreerd aan de hand van stedelijke verordeningen en van enkele herinneringen van een ooggetuige die er duidelijk plezier aan beleefde.

Omwille van ongelukken *alsmede schandael ende verergernisse*

In de jaren 1600 en 1700 werd regelmatig een stedelijke verordening, een ‘voorgebod’ vernieuwd dat een absoluut verbod op zwemmen in de Gentse rivieren en in de wateren van de vesten inhield. Doorheen de jaren veranderden de bewoordingen van dit verbod nauwelijks, de straf wel. Zo werd in 1702 gestipuleerd dat *niemant van wat qualiteyt hij zij (blijkbaar waren er geen vrouwelijke zwemmers) hem en vervoordere van nu voorts aen binnen de (stads)poorten ofte inde rivieren ende wateren van de vesten, ofte eenighe andere wateren, binnen dese stadt te zwemmen*². Een deel van de voorziene straf was op maat van het vergrijp gesneden: het verbeuren van het opperste cleedt. Dat werd nog aangevuld met een behoorlijk zware geldstraf: 10 schellingen groot Vlaams, hetzij ongeveer vijf daglonen van een ongeschoolde

D'O F F I C E.

ALzoo men ondervind, dat, niet-tegenstaende de voorgaende Ordonnantien Politique, diversche Perfoonen ende naemendlyk de Jongheden hun vervoorderen te Zwemmen in de Rivieren ende publike Wateren dezer Stad, waer uyt van tyd tot tyd Ongelukken zyn voordskomende, alsmede Schandael ende Verergernisse word gegeven, alle het welke in eene wel-gepolicieerde Stad niet en vermag getollereert te worden, ZOO IS'T, dat HEER ENDE WETH der Stad Gend, daer in willende voorzien, andermael verklaert ende statuëert het volgende:

DAt niemand wie het zy en zal vermogen te Zwemmen in de Rivieren ofte publike Waters dezer Stad, nocte in de zelve Rivieren te gaen ten pretexte van te Zwemmen ofte zig te Wafchen, naekt ofte ontkleed ten deele ofte geheele, op pene van te verbeuren voor d'eerste reyze eene Boete van twaelf Guldens, te verdeelen volgens de Concessie Caroline, ende op het fait betraept wordende van fuitelyk geapprehendeert en in Vangenisse te Water ende Broode gecolloqueert te worden, tot dat de zelve Boete van twaelf Guldens met de onkosten van de apprehensie ende collocatie zullen wezen betaelt, ende voor de tweede reyze te verbeuren eene Boete van vier-en-twintig Guldens boven voordere Correctie arbitraire na de gelegendheid van de zaeke.

Bevelende HEER ENDE WETH voornoemd wel ferieuzelyk aen alle Ouders, Meesters ende Meesterffen van hunne Kinderen ende Domestiquen respectivelyk te wederhouden van te Zwemmen ofte te gaen in de gemelde publike Waters ende Rivieren dezer Stad, ende verklaren HEER ENDE WETH, dat de zelve Ouders zullen responfabel zyn voor de Boete ende Kosten hier vooren gestatuëert, over de contraventien, de gene hunne Kinderen zullen hebben begaen jegens deze tegenwoordige Ordonnantie.

Ten surpluse blyven alle voorige Ordonnantien Politique ten dezen subjeete geëmaneert in vigueur, voor zoo vele daer aen door Deze niet en is gederogeert.

Ende op dat hier van niemand cause van ignorantie en pretextere, zal Deze met Trompette worden gepubliceert ende geaffixeert, als na Costume.

Actum in 't Collegie den 18. July 1778. Ondt. G. GOBERT.

Zy geleyd in handen van Myn Edelen Heer den Hoog-Bailliu. Actum in 't Collegie den 18. July 1778. Ondt. G. GOBERT.

Den onderschreven Procureur d'Office van Myn Edelen Heer den Hoog-Bailliu, mids des zelfs Edelheids absentie, consenteert in de Publicatie ende Affixie Dezer. Date ut supra. Ondt. VAN DEN DEURPE, Proc.

Fiat Publicatie met Trompette ende Affixie als na Costume. Actum in 't Collegie date ut supra. Ondt. G. GOBERT.

Gepubliceerd by consent van Heer ende Wet met Trompette na Costume als Clercq ter Greffie daer toe geauthoriseerd. Dezen 18. July 1778. Ondt. J. PROVOOST.

Tot GEND by JUDOCUS BEGYN, gezwooren Stads-Drukker, aen d'Appel-Brugge in den Engel.

(afb 2)

Een zicht op de stadsgracht, het Warme Lieveken van Callant en zijn maten, omheen het Begijnbolwerk. Volgens de notitie op de foto is de waterloop de Waldam. Op vroege 20ste-eeuwse kaarten wordt deze oude stadsgracht inderdaad meestal Waldam genoemd. Nu is dat de naam van de Korte Kaaistraat tussen de Bargie- en Contributiebrug. Rechts het fabriekscomplex gesticht door de gebroeders De Smet, sinds 1875 La Louisiane, later Loutex, nu Kaho Sint-Lieven. Op de afbeelding is te zien hoe de fabriek haar (warm!) afvalwater lustig in de waterloop loost. Links achtertuintjes en achtergebouwen van de huizen aan de Begijnhoflaan (noorderzijde). De foto (jaartal onbekend) is afkomstig uit de schenking Roger Moreau, Documentatiecentrum voor Streekgeschiedenis DSMG, Sint-Amandsberg.

werkman (diender) uit het bouwvak³. Wie een tweede keer betrapt werd, kreeg - om even in vestimentaire beeldspraak te blijven - van hetzelfde laken een pak. Er was geen ontkomen aan: *de goone gheene middel hebbende omme de voorseijde boete te betaelen, sullen worden beboet bij corporele correctie* (lijfstraf). En wee de hardnekkige recidivist! Wie een derde keer tegen de lamp liep, stond een *gheeselijnghe, bannisement* (verbanning) *ende andere arbitraire correctie van de schepenen* te wachten. Met 'arbitrair' wordt hier 'zonder vast tarief', 'naar eigen oordeel' bedoeld.

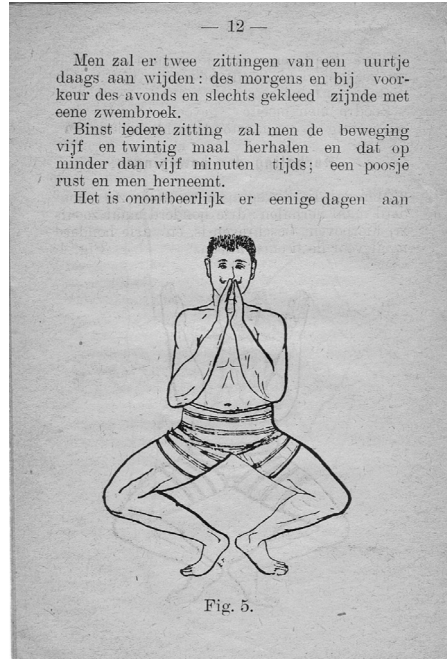
Ruim zeventig jaar later in 1778 (allicht niet toevallig in juli) vinden we een analoog voorgedat terug dat bekend gemaakt moest worden met *trompette*

ende affixie (op affiche). De overtreders waren *diversche* personen, maar vooral de *jongheden*. Uit de tekst vernemen we ook het waarom: zwemmen moest verboden worden omdat daardoor *van tijd tot tijd ongelukken zijn voordskommende, alsmede schandael ende verergernisse word gegeven, alle het welke in eene wel gepoliceerde stad niet en vermag getolleert te worden*. Geseling en verbanning waren er niet meer bij, wel een boete van twaalf gulden. Dat ver- tegenwoordigde zo maar eventjes 20 (!) daglonen van een ongeschoolde bouwvakker uit die tijd. Wie niet meteen betaalde (of kon betalen) belandde *in vangensse te water ende broode* en moest tenslotte boven de gewone straf nog *de onkosten van apprehensie ende collocatie* betalen. De onverlaten die een tweede keer betrappt werden, moesten het dubbele afdokken *boven voordere correctie arbitraire na de gelegenheyd van de zaeke*. Snotneuzen en pubers werden gevisieerd via ouders en onderwijzers: De schepenen bevelen *serieuzelijk aen alle ouders, meesters, meestersen van hunne kinderen ende domestiquen* (huisknechten) het verbod te doen naleven. Zij zullen *responsibel* zijn voor de boete en de kosten.

Het Franse bewind veranderde daar weinig aan. Dat moge blijken uit een boze brief in 1798 geschreven door de politiecommissaris van de Section de la Liberté (noordelijke deel van het centrum) aan de Commissie van de Burgerlijke Godshuizen⁴. Volgens deze strenge heer zwommen de leerlingen van de “Blauwe School” in de rivieren en andere waterlopen rond de stad. Hij vervolgt: *Je vous prie Citoyens, que vous voudriez sévèrement ordonner à l'économe d'interdire & empêcher à ses élèves de commettre encore ce scandale dorénavant. Sinon, nous serions obligés d'y mettre obstacle par des moyens plus rigoureux*. De Blauwe school was een armenschool bestuurd door de stedelijke Commissie van de Burgerlijke Godshuizen aan de Barrestraat bij de huidige Bisdomkaai, later Middenschool, nu ‘De Oogappel’.

Aan de “Zandplate” in de Leie

In de vermaledijde 19de eeuw was het niet allemaal kommer en kwel voor de arme stadsjeugd. In warme dagen mocht er toen hier en daar al wel gezwommen worden in de niet al te propere stadswateren. Dat vernemen we uit een artikel uit 1911 van Emiel Callant (1855 - 1931) in de krant “Vaderland”⁵. Hij beschrijft twee uitverkoren plekken bij stadspoorten waar de zwemlustige stadsjeugd haar hart kon ophalen. Ze had blijkbaar lak aan de eerste georganiseerde zweminrichtingen... of ze kon het entreegeld daarvoor niet betalen. Gezond was het wellicht niet heeltemaal, maar plezant des te meer. Hieronder

(afb. 2) Een ongedateerd (vermoedelijk Interbellum) drukwerkje waarin over 24 bladzijden de geheimen van de zwemkunst uitgelegd worden door Jan Van Daele, 'gewezen gymnastisch professor'. Kostprijs 30 centiemmen (van de frank van toen). Dit is een van de vele populaire uitgaafjes van Snoeck - Ducaju uit die tijd.

een lichtjes gemoderniseerde versie van Callant's tekstfragmenten met hier en daar enkele verduidelijkingen ingelast.

Een eerste tekstje betreft een verre voorloper van de Blaarmeersen, ergens bij de huidige Henleykaai in wat toen de Zwanenhoek genoemd werd. Het hieronder vermelde *Koepoortje* was een onversterkte uitgang doorheen de vesten bij de Jan Palfijnbrug aan de Godshuizenlaan waarlangs de stadsbewoners hun vee (jawel!) naar de Neermeersen konden drijven.

Vorbij het Koepoortje aan de Bijloke, langsheen de herberg De Vledermuis, gingen de jongens 's vroeger zomers zwemmen in de Leie op een plek die als de "Zandplate" bekend stond. Ze trokken er heen in benden, zingend en springend. Ze dachten wellicht dat de Zandplate hun hemel was. De Gentse water-ratten lieten er alles voor staan: eten drinken, schoolgaan. Oh ja, voor de Zandplate nu en dan eens de school verzuimen, of zoals men te Gent zegt "de

pluim steken”, was voor hen niets bijzonders. Voor de volksjongens was het nog de goeie ouwe tijd toen ze daar nog ongestoord door politieagenten in het water “een tuimelperte” konden maken, op de rug zwemmen of “vapeurke” spelen.

Ook volwassenen kwamen er zwemmen en, niet in het minst, soldaten van het Gentse garnizoen van de Kattenberg en de citadel. Oudere Gentenaars (zo schreef Callant in 1911) zullen zich misschien nog de “Zandplate” herinneren en wellicht zullen er daaronder ook wel zijn die er zelf als knaap meer dan eens onder doken.

Die heerlijke tijden zijn nu lang voorbij.

Andere tijden, andere zeden!

Thans is het streng verboden in de stadswateren te zwemmen. De politie zou er spoedig bij zijn om proces-verbaal op te maken. Wel kwamen er later in de 19de eeuw te Gent stedelijke badinrichtingen (Van Eyck, 1886) tot nut van ‘t volk tot stand. Maar de ongedwongen, vrolijke stemming, het uitbundige gejoel en gelach, zoals voorheen in de vrije natuur aan de Zandplate, dat is er niet meer te vinden.

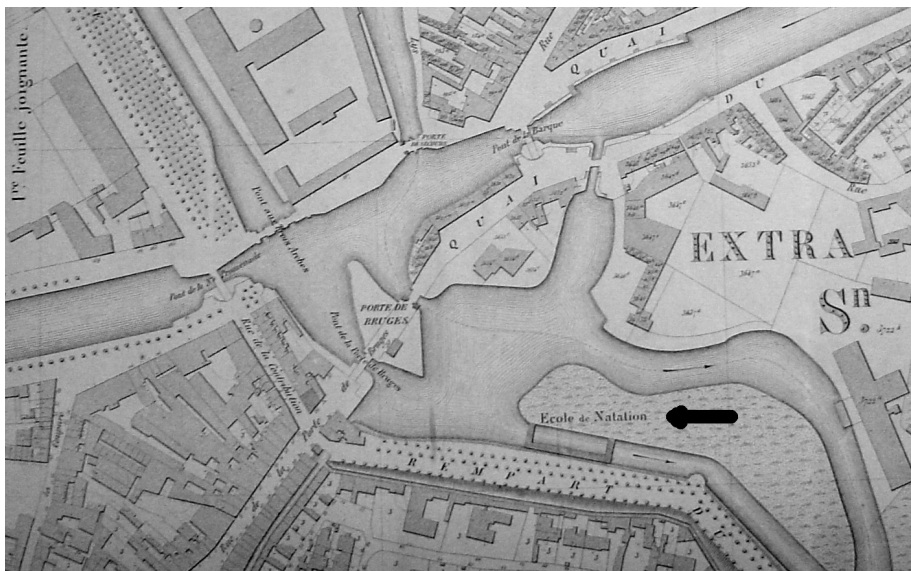
Gand. — De Vledermuis

Edition Mathot, Gand.

De Vledermuis op de Henleykaai

Zwemschool in het “Warme Lieveken” aan het Rabot

Er was niet enkel de *Zandplate*. Er werd ook elders gezwommen. De stadsbestuurders bakenden halverwege de 19de eeuw drie zones af net buiten de stadswallen waar dat wel mocht. Vooreerst was er de hierboven beschreven *Zandplate* buiten de Koepoort aan de Bijlokevest in de Zwanenhoek. Verder kon men terecht in de vestinggracht (Rietgracht) buiten het Spanjaarden-

De ‘Ecole de Natation’ bij het Rabot op de kaart van Gent uitgegeven door P. Gérard i n 1855.

kasteel en tenslotte was er het Motje aan de nu gedeeltelijk gedempte Leiearm bij de Drongensesteenweg aan de Malemstraat. De uitbater van deze populaire “guingette”, omschreven als ‘achter de papiermolens, buiten het Scheiergat, aan het Eilandeken’, was blijkbaar de eerste die brood zag in georganiseerd zwemmen. De zwemgelegenheid werd met palen afgebakend en op de rivierbodem werd een net gelegd dat kon opgetrokken worden als iemand dreigde kopje onder te gaan. De legendarische Pruuke Dossche bouwde zijn badinrichting uit aan de daar heel dichtbij gelegen Overzet.

Niet zo veel later kwamen er nog bij. In een bijdrage over de Brugsepoort beschrijft Emiel Callant hoe het er aan toe ging in een heel speciaal verwarmd

“zwembad” aan het Rabot. Daar functioneerde er trouwens gedurende een zekere periode een waarschijnlijk erg *primitieve école de natation*. Ze staat als zodanig aangeduid op de kaart van Gent uitgegeven door P. Gérard in 1855 - 1857. De ‘school’ werd in 1849 opgericht door een zekere Chaubet en ze verdween al in 1860 toen een deel van het water in die omgeving gedempt werd⁷.

Er werd gezwommen in een vestinggracht die de Lieve van aan het Rabot verbond met de Brugsevaart. Gedurende meer dan een eeuw (tussen het graven van de Brugsevaart voltooid in 1624 en het graven van de Coupure in 1752) voeren hierlangs de scheepjes die vanuit de Brugsevaart het stadscentrum (de Lievehaven) wilden bereiken (of omgekeerd). Deze gracht werd als Waldam aangeduid en ook wel - maar eigenlijk onjuist - als een onderdeel van de Lieve. Dicht bij de poort vormden de binnen- en buitengracht van de stadsvesten samen met de Brugsevaart, de Coupure en de Begijnengracht een uitgestrekte en complexe waterpartij. Zwemgelegenheid genoeg. In de meestal frisse open lucht, maar op een welbepaalde plek toch verwarmd, zij het wel op een heel speciale manier.

Maar laten we Callant zelf aan het woord.

Bezijden het Rabot lag er in onze kinderjaren naast het eigenlijke Lievekanaal een gracht die het “Warm Lieveken” genoemd werd omdat de fabriek De Smet (nu Hogeschool) daarin haar verbruikte heet water loosde.

In de zomer, vooral tijdens de grote vakantie of op zaterdagmiddagen, was het “Warm Lieveken” de vergaderplek van al de waterratten uit de buurt. Het kon niet anders. De aangenaam zachte watertemperatuur die het grachtwater bijna aldoor had, was wel van aard om de kleine straatjongens van achter het Rabot aan te lokken. ’t Was toch zo plezierig ...! In een oogwenk waren de kleren uitgespeeld. Een enkele die “benauwd van het water was” moest de op de boord van de gracht de “dingen” in het oog houden. En dan was het een gejoel en gewoel in het water ... tot er in de verte een politieagent kwam opdagen. Die verschijning was op zich zelf al voldoende om de hele bende in Adamskostuum langs land en meers op de vlucht te jagen.

Die schone zonnige kinderjaren zijn al heel lang voorbij, en met hen ook de ... “populaire badinrichting” van het “Warme Lieveken”!. Van dit laatste is er nu (anno 1911) geen spoor meer te vinden. De gracht waarin de jeugd zoveel genot vond, werd rond 1870 gedempt en moest plaats maken, deels voor de toen aangelegde ringspoorweg en het Rabotstation, deels voor het trekken van straten en voor huizenbouw. Zo kwam langzamerhand, daar waar in onze kinderjaren, zo ver als het oog reikte, niets anders dan akkers, meersen en grach-

ten te zien waren, de nieuwe Rabotwijk tot stand. Nu is het een kleine stad.

Maar ...

Maar ... of men zich aan al die zwemverboden hield? Het valt te betwijfelen. *Bij warm weder zag men zeer dikwijls in de binnenwaters lieden, zelfs in adamskostuum, lustig een bad nemen*, zo schreef Roghes⁸ (R. Hespel) in 1967. Zo was het blijkbaar in zijn jeugd en zo zal het vroeger ook wel geweest zijn. Bovendien kon de stadsjeugd wellicht ook nog verder buiten de stadsvesten trekken en zelfs voorbij de vele Rietgrachten rondom de stad die de grenzen afbaken van het gebied waar de Gentse schepenen met hun strenge straffen konden dreigen.

Luc Devriese

¹ Overzichtsartikels over hygiëne en de rol daarin van de geleidelijk aan invloed winnende medische sector werden naar aanleiding van een MIATtentoonstelling in 1984 – 1985 gebundeld in nr. 16 (1986 nr. 4) van het *Tijdschrift voor Geschiedenis van Techniek en Industriële Cultuur*; met bijdragen van o.m. Karel Velle en Bob Carlier. Specifiek over 19de-eeuwse Gentse zwemscholen en private en openbare badhuizen: Bormans, C., Lichaamsverzorging en sanitaire voorzieningen bij de Gentse bevolking (1850 – 1940) Ibidem, deel 8, 1984-1985 nr. 4); met ook oudere gegevens en bronvermeldingen.

² Stadsarchief Gent. Reeks 108bis, nr. 254.

³ Van Ryssel, D., *De Gentse huishuren tussen 1500 en 1795*, Brussel, Pro Civitate, 1967, p. 30 en 55-56.

⁴ OCMW archief Gent, BG 6 - Franse briefwisseling aan Burgerlijke Godshuizen", OCMW-Gent Archief. 16 prairial, jaar VI (met dank aan Adrien Brysse). Iets over de "Blauwe Jongens" bij Steels, M. *Geschiedenis van het stedelijk onderwijs te Gent. 1828 – 1914*, Gent, 1978, p. 2.

⁵ Emiel Callant, letterzetter en literator, iets minder bekend dan zijn jongere broer en beroepsvenbeeld Alexis, publiceerde in 1911 in het dagblad "Vaderland" een reeks van 25 goed gestoffeerde (hoewel niet helemaal betrouwbare) artikels over niet minder dan 28 Gentse stadspoorten en "hare omgevingen" (bewaard in de collectie 'Vliegende Bladen Gent - Stadsversterkingen' in het Documentatiecentrum voor Streekgeschiedenis - DSMG te Sint-Amansberg). Die "omgevingen" waren nogal ruim bemeten en zo komt het dat onder andere de zwemmerij een plekje vond in deze teksten.

⁶ Bormans, C., 1984-1985, p. 3.

⁷ Labyn, M., in: *Ghendtsche Tydinghen*, jg. 16 - 1987, p. 91.

⁸ In de rubriek "Uit de Gentse oude doos" in de krant *Vooruit* (5/8/1967). Deze zeer interessante artikelenreeks (schenking André Verbeke) wordt eveneens bewaard in de DSMG afdeling 'Vliegende Bladen' te Sint-Amansberg.

DE URBANISATIE ROND GENT-ZUID DEEL IV (SLOT) 1866 - 1886

VOOR U VERZAMELD UIT 31 600 EDITIES VAN DE
“GAZETTE VAN GENT”

Het eerste Zuidstation voor 1860.

25 juli 1866

Men heeft op het Lieven Bauwensplein (** thans Frankrijkplein) het plaasteren standbeeld gesteld van onze verdienstelijke stadsgenoot, de invoerder van de mechanische katoenspinnerij op het vasteland. Het beeld is het meesterlijk gewrocht van de heer de Vigne-Quyo.

De houding is deftig en edel en het geheel maakt een goede indruk. Wij drukken de hoop uit dat een bronzen beeld eerlang ter ere van de grote burger zal oprijzen op de plaats welke zijn naam draagt.

9 november 1866

De minister van openbare werken brengt ter kennis van de belanghebbenden, dat op 29 november om 10 uur in de statie van Gent zal overgegaan worden tot de openbare aanbesteding van verschillende werken welke nabij de statie dienen uitgevoerd te worden in de omstreken van de nieuwe remise voor locomotieven, te weten gelijkmakingen, funderingen voor draaiende platen, kranen, een brug om locomotieven te wegen, bouwwerken voor een bureel, waterleidingen in aardewerk en houten wachthuisjes.

14 februari 1867

Een onderzoek van commodo en incommodo is geopend aangaande het nieuwe aflijningsplan van de Sint-Lievensboulevard, te beginnen aan de doorsnede van de ijzeren weg van de staat nabij de Sint-Lievenspoort, tot aan Terplaten.

9 april 1867

Er is sedert enige tijd in het gebouw der grote statie een postbureel ingericht geworden. Dit is alleszins een goede gedachte, waarvoor men de minister van openbare werken dank verschuldigd is.

27 juni 1867

Te rekenen van 1 juli aanstaande zal het politiebureel van de statiewijk overgebracht worden naar de boulevard Frère-Orban nummer 11. De ingang zal langs de Antheunisstraat zijn.

11 februari 1868

In de stedelijke raad werd het voorstel van het schepencollege besproken om de boulevard Frère-Orban op de helft van de breedte te kasseiden. Volgens genomen inlichtingen wordt het grint overal vervangen door kasseien of andere stenen. De raad stelt ook voor af te zien van de macadam, die veel kosten van onderhoud vereist en aan het schepencollege de zorg te laten om het soort steen te bepalen welk het best dient voor de boulevard in kwestie.

1 december 1868

Op voorstel van het schepencollege werd in november een onderzoek van comodo en incommodo ingesteld in verband met het ontwerp voor een overdekte markt, op te richten op de gronden gelegen tussen de nieuwe Sint-Annastraat en de straat langs de verbindingsspoorweg van de statie naar het Handelsdok.

In de zitting van de stedelijke raad op 30 november berichtte de heer burgemeester dat hij zijn voorstel intrekt omdat het veel bestrijding heeft ontmoet in verschillende commissies.

1 januari 1869

In de stedelijke raad van 30 december vroeg de heer Dubois, dat men van het doorgangje dat van de boulevard Frère-Orban naar de Sint-Lievensstraat loopt (** *thans de Sint-Lievensdoorgang*), een grote straat zou maken.

Hij wees vervolgens op het bestendig gevaar dat er op de boulevard bestaat, op de plaats waar zich de doorgang over de spoorweg bevindt. Daar wordt geen voldoende toezicht gehouden en hij gelooft dat het nuttig zou zijn te onderzoeken of daar geen brug of gewelf boven de spoorweg zou kunnen gemaakt worden, natuurlijk op gemeenzame kosten voor de staat en de stad. De heer burgemeester gelooft dat er werkelijk iets zou moeten gedaan worden om dit gevaar te vermijden. De kwestie van de straat tussen de boulevard en de Sint-Lievensstraat dient mee te worden onderzocht.

11 oktober 1870

De uit te voeren aardewerken voor de ringspoorweg over de gemeenten Ledeberg, Gentbrugge en de Heirniswijk naar het Oefeningsplein aan de Dampoort zijn sedert 15 april aanbesteed voor de som van 549 125 frank. Bijna al de gronden zijn aangekocht. De werken worden heden op verscheidene punten hernomen.

De heer Wasseige, minister van openbare werken, heeft de verzekering gegeven dat ook de vraag naar de aanbesteding en het bouwen van de statiën in ernstige overweging genomen worden. Eerlang zullen daartoe bijgevoegde kredieten worden verleend ten bedrage van meer dan een miljoen frank.

27 januari 1871

Men brengt veranderingen toe aan de statie van de staat te Gent. De burelen

zullen gevestigd worden aan de voorkant, rechtover het huis van de heer Kerveyen. Er zal gelijk in de Noorderstatie te Brussel een bijzondere in- en uitgang zijn.

16 april 1872

Eerlang zullen in de statie van Gent de nieuwe ingangen en wachtzalen geopend worden welke aldaar gemaakt zijn. De inrichting is uiterst comfortabel en doelmatig en de ruimte is goed verdeeld. Zowel de wachtzaal voor de derde klasse als die voor de eerste en de tweede laat niets te wensen over.

10 juli 1872

Wij vernemen dat er eerlang een vlijtige hand zal geslagen worden aan de opbouwingswerken van een overgrote hangaar in de statie van de stad. De voorgevel langs en aan het einde van de boulevard Frère-Orban zal veel bijdragen tot de verfraaiing van de wandeling.

De gebroeders Everaert van Gent zijn aannemers van deze werken verklaard voor de som van 196 000 frank.

7 augustus 1872

Het gedeelte van de ringspoorweg dat gelegen is tussen de statie van het Oefeningsplein aan de Dampoort en de grote statie van Gent zal te rekenen van 10 augustus aan het gebruik worden overgeleverd. Met zekerheid kan worden gesteld dat de verbindingsspoorweg tussen de statie van de staat en het Handelsdok dan buiten gebruik zal worden gesteld.

3 december 1873

Het bureel van de telegraaf bij de statie van Gent is te rekenen van heden van de kant der Statieplaats overgebracht naar de kant van de Lieven Bauwensplaats.

7 februari 1874

Gisteren barstte rond 1 uur 's namiddags brand uit in de hangaar der koopwaren in de statie van de staat te Gent. De vlammen namen in korte ogenblikken zulke uitbreiding, dat gans dit ruime gebouw weldra één gloed was. Het beste wat men kon doen was trachten het vuur te beperken en de naburige burelen

te redden. Dit is dan ook gebeurd.

In alle haast zijn enige koopwaren die het verst van de oorsprong verwijderd waren gered geworden, waaronder schilderijen van Gentse artiesten welke gereed stonden om naar de tentoonstelling van Londen verzonden te worden, doch deze van de heer De Baerdemaeker en den Duyts zouden vernietigd zijn. De brand vond overvloedig voedsel in de massa licht ontvlambare stoffen welke in de hangaar lagen. Het komt ons ongeraadzaam voor geloof te hechten aan de beweringen dat er niet alleen vitriool maar zelfs nafta en petroleum ter plaatse zouden geweest zijn. Stellig echter bevonden zich daar manden boter en kisten spek

Het brandde ruim twintig minuten in volle hevigheid vooraleer de pompiers ter plaatse waren en er verliep geruime tijd eer hun materiaal in orde was om de blusdienst aan te vangen. De krachtige stoomspuit van de fabriek Lousbergs werd aangevoerd, doch kon maar een uur nadien werken doordat zij geen drukking had.

Heden zal in de Kamer van Volksvertegenwoordigers door de Gentse afgevaardigde een ondervraging tot het gouvernement gericht worden aangaande het aanvaarden van alle soorten van koopwaren in eenzelfde hangaar. Stellig is het dat zekere categorieën goederen zoals licht ontvlambare zelfstandigheden, een afzonderlijke laad- en losplaats zouden moeten hebben.

31 maart 1875

Het schepencollege bericht dat tot 15 april een onderzoek geopend is aangaande de aflijningsplans van de Vanderbruggendoorgang tussen de statie en de brug over de Nederschelde, de Sint-Annastraat en het deel van de statieplaats dat tussen die twee straten gelegen is (** bedoeld wordt het Graaf van Vlaanderenplein).

19 april 1875

Op 17 april bracht de commissie van werken in de stedelijke raad verslag uit over de voltrekking van de

Statieplaats en de Vanderbruggendoorgang.

De heer Voituron wenste te weten of de aanneming van dit plan het bouwen zou beletten van een overdekte markt op de plaats. In 1868 heeft het schepencollege dat voorgesteld, maar de commissie verzette er zich tegen en het ontwerp werd ingetrokken. Echter werd later een petitie, bedekt met 132 handtekens, aan de stad gezonden om andermaal de overdekte markt te vragen. De raad stemde dan die markt en alhoewel die beslissing nog niet werd uitge-

voerd, is zij toch niet ingetrokken.

De heer Vermandel bevestigde dat het voorgesteld plan geenszins het gebruik van het vrijblijvend gedeelte grond belemmert. Men kan de grond voorbehouden.

14 augustus 1876

De heer Inghels heeft een nieuw plan ontwikkeld van een verbindingsweg tussen de statie van de staat en de middenstad. Er zou een brede straat worden ontworpen tussen de Lieven Bauwensplaats (** *thans Frankrijkplein*) en de Kouter langs de Walpoortbrug, die de Huidevettershoek in twee delen zou snijden.

Een rechtstreekse verbinding zou ontstaan met de Veldstraat en de Korenmarkt.

1 februari 1877

In de omgeving van de statie van de staat wordt zeer geklaagd over het gebrek aan gaslicht. 's Morgens is het er dikwijls volslagen duister en zelfs wanneer de lantaarns branden laat de verlichting veel te wensen over.

7 april 1877

Men doet de opmerking dat er in de statie van Gent geen schuilplaats is voor personen die reizigers moeten afwachten. Er zou wel een wachtzaal voor het publiek mogen zijn, opdat de wachtende personen niet in de regen zouden moeten staan. Dit was eergisteren het geval toen de trein uit Brussel door een ongeval in de statie van Melle, in plaats van om 9 uur 10 maar om half 11 in de statie gekomen is.

30 oktober 1877

In de stedelijke raad van Gent riep de heer Van Hollebeke de aandacht van het schepencollege op de Vanderbruggendoorgang, tussen de Statieplaats en de Lange Violettestraat. Die straat is een oprechte modderpoel. Men loopt er in het slijk tot aan de enkels en een hoop stenen maakt er vooral 's avonds de doorgang zeer gevaarlijk.

Hij vraagt te onderzoeken of daar geen square kan gemaakt worden, opdat de inwoners er hun vuilnis niet meer zouden werpen. Die wijk zou de schoonste van de stad kunnen worden, terwijl hij nu afzichtelijk is. De stad zou een voor-

beeld moeten nemen aan de wijk van Onze Lieve Vrouw Ter Sneeuw te Brussel.

De heer Colson antwoordde dat de raad besloten heeft het bedoelde stuk grond ten voordele van de stad aan te kopen. Wat de Brusselse wijk betreft, die werd hervormd op kosten van een bijzondere maatschappij.

De heer Burggraefe betoogde dat dit juist het voorbeeld is welke men zou dienen te volgen. Een schepen van Openbare Werken zou zelf moeten zien wat er te doen is en zelf initiatief gebruiken tot het verfraaien van de stad!

26 februari 1880

De gezondheidscommissie heeft een rapport gepubliceerd over de onrustwekkende toestand van de wijk der Nederschelde, rechtover de statie. Moest het Beluik der Kuipers niet weggestopt zijn achter de schermen van de nieuwe huizen, winkels en hotels van de Statiestraat, de Lieven Bauwensplaats en de Brabantdam, het zou al sedert vele jaren gramschap en walg hebben verwekt. Maar er is niemand die zich in die beluiken waagt, waar tal van sukkelaars een bedorven lucht inademen, zwermen vliegen en muggen krioelen, straten niet gekasseid zijn en meer aan poelen dan aan een weg doen denken. En dat op de laagst gelegen gronden van de stad, in 1872 getroffen door rampzalige overstromingen. De straten zouden 1,50 tot 2 meter moeten opgehoogd worden om paal en perk te stellen aan die netelige toestand.

8 april 1880

In de zitting van de stedelijke raad van 4 april werd de inrichting van de Graaf van Vlaanderenplaats besproken. Daar de kasseien in zeer slechte staat verkeren en het herbeleggen 35 542 frank zou kosten, stelde de commissie van Wegenis voor aldaar twee met zenders belegde plaatsen te maken, omplant met bomen en gescheiden door een ronde kom van 24 meter diameter waar men een fontein of een standbeeld zou kunnen plaatsen.

De heer Colson berekende dat de nieuwe inrichting 12 890 frank zou kosten. Als de kasseien vernieuwd worden zou daar 35 000 frank moeten aan uitgegeven worden. Men zou aldus een besparing van meer dan 20 000 frank verwezenlijken.

De plaats werd gekasseid met zeer zachte stenen. Het was een proef die men wilde doen. De meeste moeten vervangen worden en dat kost veel meer dan de inrichting van twee met bomen beplante verdelingen. Daarenboven zou dat ontwerp de wijk verfraaien en de plaats zal niettemin geschikt blijven om er maatschappijen te ontvangen en stoeten in te richten. Zij verkleint er niet door.

De heer Rogghe vond het voorgestelde plan geen verbetering en nog minder een verfraaiing. De Graaf van Vlaanderenplaats heeft een bijzonder karakter door de eenvoudige strengheid die haar kenmerkt. Zij is één der schoonste plaatsen van het land. Het groots effect dat de statie langs die kant biedt is te danken aan de brede plaats er voor. Als men die met bomen beplant zal de strengheid gebroken zijn.

Het is hetzelfde geval geweest met de Vrijdagmarkt, waar men ook bomen heeft geplant. Men heeft geheel het karakter van die plaats weggenomen. Naar het lommer dat men op de Graaf van Vlaanderenplaats belooft, wacht men op de Vrijdagmarkt nog altijd. De bomen geven daar geen lommer, het zijn kreupele planten.

Men heeft schatten aan geld uitgegeven om van de Graaf van Vlaanderenplaats te maken wat zij tegenwoordig is en het ware jammer ze nu te vernietigen om een besparing van enige duizenden franken te doen. Op de begroting zal men wel het nodige geld vinden om het herbeleggen met kasseien te laten uitvoeren en te beletten dat die schone plaats bedorven wordt.

Zullen de uit te voeren werken het gemak dat die plaats oplevert voor grote volksvergaderingen niet hinderen? Hij deelde niet in dat gevoelen. De grootse liberale betoging te Gent in 1878 heeft ons kunnen overtuigen hoe aange-naam het is, nabij de grote statie een plaats te bezitten waar een grote menigte kan bijeenkomen voor volksfeesten.

Er is een gedachte in het verslag dat de heer Rogghe goedkeurde, namelijk het oprichten van een monumentale fontein in het midden. Daardoor zou meer frisheid kunnen gegeven worden dan door bomen en als het een kunstwerk is, zou de stad er wel door verfraaid worden. Hopelijk zal dit eerlang kunnen gebeuren, daar de waterdienst er binnen het jaar zal ingericht zijn.

De heer De Vigne merkte op dat men de enige schone en gerieflijke plaats die Gent bezit wil bederven. Men zou overal ergens tevergeefs een plein zoeken dat zo goed als dit geschikt is om stoeten in te richten. Vroeger had men in de nabijheid het Van Arteveldeplein, maar men heeft de ongelukkige gedachte gehad er een square te maken die er erbarmelijk uitziet.

De heer Colson verklaarde dat door er bomen te planten de plaats niet zal verkleinen en dat de heer de Vigne van gedachte zou veranderen als hij het plan zal gezien hebben.

De heer Fredericq deelde hoegenaamd de gevoelens niet, door de heren De Vigne en Rogghe uitgedrukt. Het schijnt hem dat men als het ware een afkeer heeft van het groen met een voorliefde voor naakte plaatsen en niets anders dan stenen wil zien. Hij begrijpt die liefde niet en vindt de stad al treurig genoeg. Daarbij zijn bomen voordelig aan de gezondheid en geven ze een schoon uitzicht. Hij zou willen dat men op alle plaatsen bomen plant, bijvoor-

beeld wilde kastanjes. Die zijn de schoonste voor de verfraaiing van de steden.

De heer Bruggemans ondersteunde de besluiten van het verslag. De Graaf van Vlaanderenplaats is de meest verlatene van de stad. Zij heeft geen ernstig maar een droevig uitzicht. Niemand durft er in de zomer over te gaan uit vrees voor zonnslagen. De bomen aldaar zullen een weldaad zijn.

De heer Van Heuverswyn voegde er aan toe dat de met bomen omsloten plaatsen zullen kunnen dienen om de nieuwsgierigen uit de weg te doen gaan bij de vorming van stoeten.

De heer Prayon besloot met de opmerking dat als de plaats met bomen zal beplant zijn, zij zal kunnen dienen tot wandelplaats. Nu dient zij tot niets.

De besluiten werden aangenomen met 19 stemmen tegen 5.

24 april 1880

Het schepencollege bericht dat een onderzoek van commodo en incommodo open is aangaande het ontworpen plan van een brug over de Schelde, teneinde de Sint-Lievensboulevard aan de boulevard der Citadel te verbinden. Opmerkingen te melden ten stadhuize tot 10 mei 1880.

12 juni 1880

De heren Edmond De Vigne, architect en Edouard Zollikofer, ingenieur, vertegenwoordigers van de Société Immobilière de Belgique, hebben bij de stedelijke regering een project ingediend voor het openen van gemeenschapswegen tussen de statie van de staatsspoorweg en het middelpunt van de stad.

Het omvat de verbinding van de Statieplaats met de Voldersstraat enerzijds en de Sint-Jansstraat (** *thans de Limburgstraat*) anderzijds, alsook het droogleggen van de Nederschelde en het omvormen ervan tot publieke wandelplaats.

Sedert de aanleg van de ijzeren weg te Gent bestaat de noodzakelijkheid van een brede en gemakkelijke weg, maar thans laat die zich heviger dan ooit aanvoelen. De rechtstreekse boulevard is voor de stad onontbeerlijk geworden in het vooruitzicht van een nieuw tijdperk van voorspoed voor de handel en de nijverheid. Dit vereist grote werken om haar rang te doen behouden en haar luister te verhogen.

Van die gedachte vertrokken is een ontwerp van verbinding ontstaan tussen de belangrijkste wijken en de Statieplaats, welke tegelijkertijd een betere toegang zal verschaffen tot de nieuwe universiteitsgebouwen, het provinciaal gouver-

nementshotel en de kazerne van de pompiers.

De ontworpen straten richten zich volgens een gebogen tracé naar de Voldersstraat en de Cataloniëstraat, middelpunten van de kleinhandel en de markten. Tegelijk wordt aldus voorzien in een rechtstreekse gemeenschap met de Kouter.

De gebogen lijn zal het bouwkundig effect verhogen en de bestaande monumenten in een beter perspectief plaatsen. Het uitzicht op de Sint-Baafskathedraal en de imposante rij der drie torens zullen de bewondering afdwingen van de vreemde bezoekers bij hun intrede in de stad. De op te richten magazijnen zullen leven en voorspoed brengen in de wijken die door de boulevards worden doorkruist.

Het dempen van de Nederschelde tussen de Visserij en de Wijngaardbrug voorziet in een square en een wandelplaats, waaraan heden zoveel nood is. Dit toegevoegd project zal weinig onteigeningen vergen en een gezondmaking bevorderen die sedert de overstromingen in 1872 van het grootste belang is. Daardoor vergemakkelijkt men tevens de gemeenschap met de haven en de statiën aan de voormalige Antwerpsepoort.

15 oktober 1880

De ijzeren brug welke men bezig is te plaatsen over de spoorweg en de boulevard Frère-Orban in verbinding moet brengen met deze van de dierentuin, levert moeilijkheden op die men niet voorzien had.

De brug is geheel gereed maar gedurende de nacht is er slechts een tijdsverloop van drie uren dat er geen treinen langs daar voorbij rijden en het is in die tijd dat de brug op het metselwerk zou moeten geplaatst worden. Men heeft dit werk twee nachten beproefd maar is er tot hiertoe niet in geslaagd het ten einde te brengen.

Gisteren zijn de treinen 's morgens te laat in de statie aangekomen doordat zij door die brug belemmerd werden. Het is een moeilijk werk voor de ondernemers.

13 januari 1881

De overgang boven de spoorweg welke de boulevard Frère-Orban met deze van de dierentuin verbindt is maandag 10 januari voor de doortocht geopend.

23 februari 1881

Na door bemerkingen van het schepencollege gewijzigd te zijn geworden is

thans door de heren De Vigne en Zollikofer een nieuw project voor de verwezenlijking van een rechtstreekse gemeenschap tussen de statiewijk en het midden van de stad aan de raad voorgelegd en door deze aanvaard.

De budgettaire toestand laat het dempen van de Reep en de aanleg van een promenade voorlopig niet toe. Men zal zich moeten beperken tot het overwelfen van het gedeelte tussen de nieuwe boulevard en de Watermolenbrug in de Brabantstraat (** *thans Brabantdam*).

Een grote boulevard met wisselende breedte van 16 tot 20 meter zal zijn oorsprong hebben aan de Graaf van Vlaanderenplaats, de Brabantstraat dwarsen en verbreden tot 38 meter aan het ontmoetingspunt met de overwelfde Nederschelde.

Van dan af zal de hoofdweg zich in twee secundaire wegen opsplitsen. De ene zal leiden naar de Voldersstraat, de andere naar de Sint-Jansstraat (** *Limburgstraat*).

Een rechte kaai van 12 meter breedte zal de huidige Kuiperskaai vervangen. Een dwarse straat zal aangelegd worden tussen het zuidelijk gedeelte van de boulevard en de Kuiperskaai (** *de Oudescheldestraat*). De smalle, vervuilde steegjes en de ongezonde arbeiderswoningen zullen voor goed verdwijnen uit de wijk van de Nederschelde. De nieuwe straten die ze vervangen zullen opgehoogd worden, evenals de muur aan de Kuiperskaai.

Door de bemiddeling van de Compagnie Immobilière de Belgique zal het stadsbestuur weldra een lening van 7 500 000 frank kunnen verkrijgen bij de Banque de Gand voor de financiering van de uit te voeren werken.

5 mei 1881

Men is thans ijverig bezig aan het werk voor het voltooiën van de brug aan Terplaten, die de boulevard van de Sint-Lievenspoort met het voorgeborchte van de Heuvelpoort moet verbinden.

17 februari 1882

Er is sprake van een plan, uitgewerkt door de heer De Vigne, architect, voor het oprichten van een Nederlandse schouwburg, die tevens moet dienen tot zaal voor prijsuitdelingen en concerten.

Het gebouw zou opgetrokken worden op de vijfpuntige doorsnede van de Brabantstraat, de Brabantdam, de Kuiperskaai, de Belgradostraat en de nieuwe boulevard naar de statie. Het oorspronkelijk project van de heren De Vigne en Zollikofer voorzag daar een openbaar plein of een square.

22 februari 1882

De verlichting van de stad laat nog zeer te wensen over en het zijn vooral de uitkanten die het slechtst verlicht zijn. Men heeft op Terplaten een nieuwe brug gemaakt en een boulevard aangelegd die loopt van de voormalige Heuvelpoort tot aan de doorgang van de spoorweg aan het einde van de Sint-Lievensboulevard.

Van het ene uiteinde tot het andere bevinden zich slechts drie lantaarns. Deze aan de brug branden nog niet. Twintig lantaarns langs die weg zou niet teveel zijn. Het zou ons niet verwonderen indien men op een dag vernam dat aan gemelde brug iemand in het water is gelopen of op de boulevard een erge val heeft gedaan.

Als langs daar de gasbuizen nog niet gelegd zijn, moet men er voorlopig maar petroleumlampen stellen. Het licht is te goedkoop om er zo karig mee te zijn.

1 juni 1882

In een verzoekschrift vragen de inwoners van de Statieplaats om de verwijdering van de pissijnen voor de ingang van de statie te bekomen. De burgemeester heeft opdracht gegeven ze viermaal in de week te ontsmetten. Er zullen verder maatregelen worden genomen om te voorkomen dat zij geur afgeven. Hetzelfde geldt voor de twee pisbakken in de Kleine Statiestraat.

8 juni 1882

De Maatschappij der Waterverdeling zal haar dienst aan de Kattenberg op 10 juni aanvangen. Het stedelijk bestuur is uitgenodigd om de inhuldiging bij te wonen van de fontein aan de statie van de staatsspoorweg op de Graaf van Vlaanderenplaats.

4 juli 1882

De stedelijke raad heeft zich formeel gekant tegen het ontwerp van de heer De Vigne om op de vijfhoek aan de Brabantdam een Nederlandse schouwburg op te richten, voornamelijk uit het standpunt dat het unieke panorama op de kathedraal van Sint-Baafs, dat door de aanleg van de nieuwe boulevard zal geschapen worden, voor eeuwig zou verstoord zijn.

9 juli 1882

Maandag 10 juli zal de proefneming plaatshebben op de nieuwe brug over de Opperschelde aan Terplaten. Om 8 uur 's morgens zal voerman Karel Vanderhaeghen van de Reep er met zijn wagen en het reglementair gewicht over rijden.

1 november 1882

De inwoners van de Citadelboulevard klagen over de slechte toestand waarin men de weg aldaar laat verkeren. Het gedeelte van de Terplatenbrug in de richting van de Heuvelpoort is totaal verwaarloosd en bijna niet begaanbaar. Hetzelfde mag men zeggen van het stuk begrepen tussen de nieuwe brug en de spoorweg.

Wij hopen dat het voldoende zal zijn de aandacht van de overheid daarop gevestigd te hebben om verbetering in die toestand te zien brengen.

4 april 1883

Het Koninklijk Besluit van 1 april regelt de onteigening van 555 eigendommen in de wijk van de Nederschelde, voor de uitwerking van het plan Zollikofer-De Vigne. De Société Immobilière de Belgique verwerft daardoor de gronden die 4,5 ha beslaan.

Men zal na het slopen van de vervallen arbeiderswijk nu spoedig aan de voorname boulevard kunnen beginnen die de statie met het midden van de stad moet in gemeenschap stellen. Men voert aan de Kuiperskaai reeds waterwerken uit langs de Schelde.

2 augustus 1883

Een gevelverfraaiing zal eerlang aan de goedkeuring van de gemeenteraad onderworpen worden. Het geldt de voorttrekking in de tegenwoordige, grootse bouwstijl, van de rij huizen op de Graaf van Vlaanderenplaats tot aan de boulevard Frère-Orban.

Aan het begin van de Tweebruggenstraat zal een derde vooruitspringend motief met een zuilenbalkon worden gebouwd waaronder drie uitgangen zullen lopen, de middelste voor rijtuigen, die aan de zijken voor voetgangers. Het geveleinde aan de boulevard zou bekroond worden met een kroonlijst zoals bij het hoekhuis aan de Statiesstraat. Dat alles zou een samenhangend geheel uitmaken, zoals bepaald voorzien is op de plans van 1847 en 1867.

21 oktober 1883

In de twee laatste nachten is een moeilijk werk voltrokken, namelijk het leggen over de ijzeren weg van de tweede brug voor voetgangers, die het einde van de boulevard Frère-Orban met de boulevard van de dierentuin zal verbinden.

15 maart 1884

Men is voornemens voor de ingang langs de kant van de Statieplaats (** *Wilsonplein*) bomen te planten. Een zestal putten zijn reeds gemaakt en van de nodige aarde voorzien om de groei van de bomen te bevorderen.

20 juli 1884

Men is begonnen met de afbraak van het oud Hôtel de Termonde en aanpalende huizen op de Statieplaats. Als die huizen zullen verdwenen zijn zal men zich reeds een gedachte kunnen vormen welk aanzien de nieuwe boulevard naar het midden van de stad zal hebben.

Daar rijzen maandelijks grote winkel- en burgershuizen met gevels in imponeerbare stijl. De bel-étages zijn meestal versierd met fraaie balkons en erkers die over de gehele straatlengte een indrukwekkend spel van horizontale lijnen teweegbrengen.

De nabijheid van de statie doet er winkelpanden oprijzen waar voornamelijk nieuwe beroepen worden uitgeoefend zoals fotografen, hoedenmakers, modisten, brillenmakers, goudsmeden, enz. Het verkeer van dienstboden, winkeljuffrouwen, kamermeiden en gouvernantes neemt er met de dag toe.

De Compagnie Immobilière is aan het voornaamste kruispunt op alle vijf de hoeken bezig uitmuntende gebouwen op te trekken die tot voorbeeld kunnen dienen voor de kopers. De tenuitvoerbrenging van dit ontwerp van rijkdom zal de vooruitgang en de levendigheid van de stad aanzienlijk vermeerderen.

31 augustus 1884

Op de Graaf van Vlaanderenplaats wordt op een zekere diepte de straat overwelfd die naar de Nonnenbosch loopt, om op geheel de plaats van die schone huizen te hebben zoals er al vele jaren rechtover de oude uitgang van de statie staan.

Deze overwelfing vormt drie poorten, maar wat zijn zij nauw! Als er langs daar een karavaan met bedevaarders naar Lourdes zal trekken en er zou één

van die ongelukkige priesters bij zijn die een dikke buik krijgen van het vasten, dan zal hij langs de Statiestraat rond moeten.

De poorten zijn precies goed voor *velocipèden*. Wij hebben reeds een donkere poort in de stad, daar komt nu een *velocipèdepoort* bij. Dat vindt men nog nergens in het land. Proficiat voor Gent!

14 januari 1885

Binnenkort zal de weg van de Statieplaats rechtstreeks naar de Reep, die een onderdeel is van het ontwerp Zollikofer, geheel gemaakt zijn. De aanbesteding van de arduinen boorden op de Statieplaats is ondernomen voor 1 890 frank, terwijl het bestek 2 600 frank was.

4 februari 1885

Men is op dit ogenblik bezig met het middengedeelte van de Graaf van Vlaanderenplaats, begrepen tussen de waterkom en de Statiestraat, van goede aarde te voorzien en daarna zal de bezaaiing met gras en de beplanting van de boorden met bloemen en struikgewas volgen. Op de boulevard Frère-Orban doet men de kaarspopulieren uit die daar tussen de platanen waren geplant.

25 april 1885

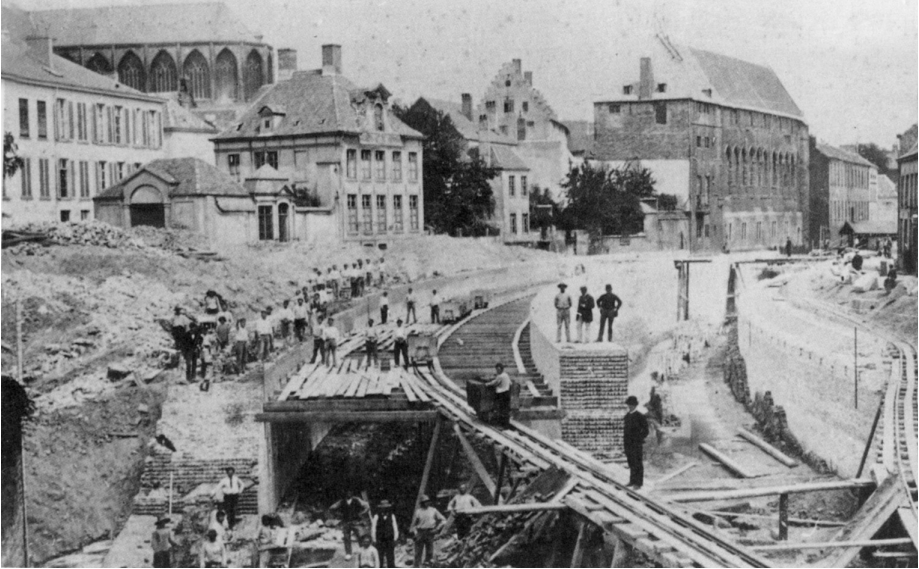
Men is in de Kleine Statiestraat ten volle bezig aan het afbreken van de huizen, waardoor weldra geheel de weg zal open zijn van de statie tot op de Brabantdam en verder tot aan de Reep. Daarmee zullen een groot getal van die herbergjes verdwijnen die daar reeds bestaan van in het begin dat de statie aangelegd is.

Men dempt tegelijk de Oude Schelde tussen de Statiestraat en de passage Vander Donckt.

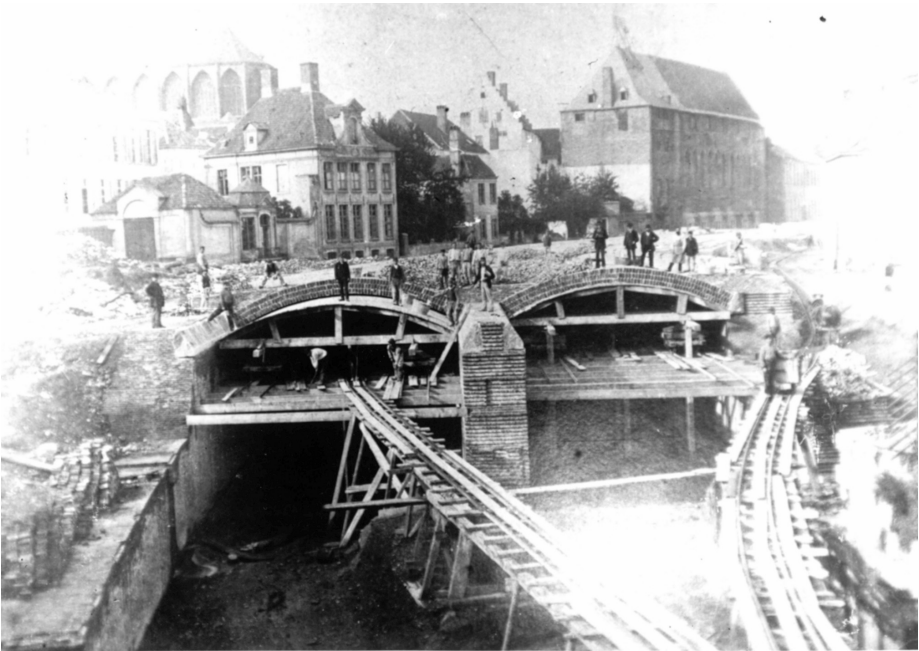
17 juni 1885

Met het einde van deze week zal de overwelving van de waterloop tot aan de Watermolenbrug voltrokken zijn (** *thans het Laurentplein*), zodat men er de weg kan verplaatsen. Onmiddellijk daarna zal de oude brug in de Brabantdam worden afgebroken en een belangrijk werk beëindigd zijn.

Het zicht van deze wijk is dan geheel veranderd. Nergens zal men nog water zien en de Brabantstraat zal met de Brabantdam door een brede weg verbonden zijn.

Overvelving Nederschelde (Laurentplein).

Overvelving Nederschelde (Laurentplein).

14 juli 1885

Gisteren had op de overwelfde Reep de inhuldiging plaats van het standbeeld van Lieven Bauwens. Redevoeringen werden uitgesproken door de heer Lippens, burgemeester en de heer Kimpe, afgevaardigde van de werkmanskring Ouvriers Réunis. Een cantate op muziek van de heer Miry werd bij die gelegenheid uitgevoerd en een groot aantal kronen werd aan de voet van het monument gelegd namens talrijke maatschappijen en nijverheidsinstellingen. Het steengruis en de bouwmaterialen van de werken der overwelfing waren tijdig aan de kant gelegd.

Het monument is de afbeelding in brons van het ontwerp in plaaster door de heer P. Devigne-Quyo, dat op de Lieven Bauwensplaats (** *het Frankrijkplein*) nabij de Zuidstatie stond. De uitvoering in de werkhuizen van de Compagnie des Bronzes te Brussel is tot stand gekomen door het comiteit dat vorig jaar werd opgericht om de nodige gelden in te zamelen en door een toelage van het stadsbestuur.

19 april 1886

Men voltooit de werken die de winkelgalerij Vander Donckt door een nieuw gedeelte aan de Vlaanderenstraat verbindt. Boven de gevel welke uitsteekt op die straat is het halfverheven beeld van Mercurius aangebracht, symbool voor de handel.

ERIK DE KEUKELEIRE

Uit "Station Gent-Zuid en het Gentse Zuidkwartier" deel 1 (1832-1910) - 356 p. - uitgave in eigen beheer - 2004.

EEN KRASSE KNAR VAN 104 IN 1686, JOOS DE MIL

In het notulenboek van de Gentse schepenen van de Keure lezen we dd. 10 december 1686: “ten selven daghe compareerde int collegie Joos de Mil audt synde een hondert ende vier jaeren noch wel gebruykende syn vyf sinnen verstant ende memorie wesende jnwoonende poorter deser stede is hem ghepresenteert den wyn” (Stadsarchief Gent Reeks 107/8, f°172v).

Enkele maanden later sterft hij. In het overlijdensregister van Sint-Jacobs verast de penvoerder ons met zijn leeftijdsopgave: “Den 26 juny 1687 overleet ontrent een hure judocus de Mil oud 104 iaeren 9 maanden 26 dagen begraven in de kercke vrydagsmert”.

Waaruit blijkt dat hij op de vrijdagmarkt woonde en geboren werd op 1 september 1582. Als dat werkelijk zijn leeftijd is - en de opgave met jaren maanden en dagen laat dat vermoeden - dan had hij in werkelijkheid toch 11 dagen minder lang geleefd. De overgang van de Juliaanse kalender naar de Gregoriaanse werd in Gent doorgevoerd op 18 december waardoor de dag die er op volgde 29 december was.

Als hij de Joos De Mil is die huwde met ene Magdalena Zoetynck op 20 juni 1621 in de Sint-Michielskerk dan was hij toen bijna 39 jaar oud. Het is dus niet alleen sterven dat hij op late leeftijd gedaan heeft. Aanvankelijk ging het koppel wonen op de Sint-Michielsparochie waar zij twee kinderen kregen:

1. Joanna, gedoopt op 1 mei 1622 en
2. Lucas, gedoopt op 22 mei 1623 en gestorven op 12 mei 1641 in de Sint-Jacobsparochie.

In die Sint-Jacobsparochie werden hun 7 andere kinderen geboren en gedoopt (en waar Joos' echtgenote steevast Soetens genoemd wordt):

3. Joannes, °28 aug. 1627.
4. Cornelius, °1 mrt 1629.
5. Joannes, °28 jan. 1633.
6. Francisca °28 mei 1635.
7. Jacoba °16 jan. 1637.
8. Maria °19 febr. 1639.
9. Elisabeth °17 dec. 1640.

E. OSSIEUR

GENTSE MEMORIEDAGEN: 19-20-21-22 OKTOBER

19 Oktober 1287

Eerste steenlegging van het klooster van de Geschoeide Carmelieten.

19 Oktober 1507

Geboorte van Viglius ab Aytta.

Zie “Ghendtsche Tydinghen” - 2005 - N° 4 - pp. 259-260

19 Oktober 1797

De Begijnen komen voor de eerste maal op straat in wereldlijke kledij.

19 Oktober 1804

Geboorte van Pastoor Joseph Van Damme.

Deze pastoor van St-Amandsberg verzamelde de nodige gelden om de St-Amandusheuvel met de kapel van de Staat af te kopen. Hij kreeg de toelating om op de heuvel een kerkhof aan te leggen en mag dus beschouwd worden als de stichter van het Campo Santo. Hij stierf te Gent op 28 mei 1874.

19 Oktober 1846

Het nieuw gebouwde Paleis van Justitie wordt ter beschikking gesteld van het Beroepshof.

19 Oktober 1846

Geboorte van de Gentse componist Edward Blaes.

Deze leerling van Peter Benoit, werd eerst professor aan ons Conservatorium en in 1885 Directeur van de Muziekschool van Ledeberg. Hij heeft ook nog de Zangafdeling van het Van Crombrughe's Genootschap bestuurd.

Maakte veel Vlaamse muziek en koren. Bij de stichting van het “Nationaal Toneel van Oost-Vlaanderen” in 1865 leidde hij het kleine orkestje bestaande uit vier man. Erelid van de “Melomanen”. Hij stierf in maart 1909 en werd begraven op de Westerbegraafplaats.

19 Oktober 1887

Geboorte van August Desmet.

Studies aan het Atheneum, de Universiteit en de Academie. Hij was nog geen 22 jaar toen hij zijn diploma verwierf van Ingenieur-Architect, werkte bij de N.M.B.S. In 1930 werd hij benoemd tot Docent aan de Universiteit. In 1933 bouwde hij de Veeartsenijschool op de Coupure. In zijn studententijd was hij Voorzitter van “t Zal Wel Gaan” (1906)

19 Oktober 1905

Onthulling van de gedenksteen aan August Van Lokeren in de tuinen van de St-Baafsabdij. Dit was de aangewezen plaats, het is immers aan August Van Lokeren te danken dat wij nu nog kunnen verpozen in deze prestigieuze historische omgeving. Wie weet wat daar nu gestaan zou hebben, hadden wij Van Lokeren niet gehad.

Hij werd geboren op 4 juni 1799 als zoon van een bekende geneesheer. Na lessen aan het Koninklijk College op de Ottogracht ging hij naar de pas opgerichte Universiteit waar hij in 1821 zijn diploma behaalde van Dr. in de Rechten. Na een korte advocatenpraktijk wordt hij in 1826 benoemd tot Substituut van de Procureur des Konings, maar na de Omwenteling geeft hij zijn ontslag (gelukkig voor ons) om zich volledig te wijden aan de geschiedenis van zijn geboortestad, de archeologie en de Schone Kunsten.

In 1833 wordt hij hoofdredacteur van de “Messenger des Sciences historiques” en zou die functie blijven vervullen gedurende 39 jaren.

Hij was een felle verdediger van ons kunsthistorisch patrimonium en zou gedurende 40 jaar deel uitmaken van onze Stedelijke Commissie van Monumenten en Stadsgezichten. (Door ons Stadsbestuur afgeschaft wegens te hinderlijk).

Een groot voordeel voor zij die na hem kwamen, is het feit dat hij leerde schilderen bij Pierre-François De Noter en dat hij tal van stadsgezichten nauwkeurig getekend heeft. Vele van deze interessante tekeningen bevinden zich in de Universiteitsbibliotheek

In 1885 publiceerde hij een uitgebreide studie over de St-Baafsabdij. Hij werd lid van de Gemeenteraad in 1842 en was Schepen van Openbaar Onderwijs en Schone Kunsten van 1848 tot 1854. In deze periode richtte hij 3 Lagere Scholen, 2 Bewaarscholen en de eerste Adultenschool op.

Hij verliet de politiek in 1854 om zich volledig te wijden aan zijn opzoekingen.

De gedenkplaat waarvan sprake kwam er op initiatief van de “Maatschappij

voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent”. Ze werd ontworpen door Armand Heins en uitgevoerd door Aloïs De Beule. Bij de onthulling waren er vanzelfsprekend toespraken, o.a. van Stadsarchivaris Victor Vander Haeghen. Hij beklemtoonde de verdiensten van Van Lokeren als beschermer van onze historische gebouwen. Van Lokeren leefde in een tijd, zei hij, “dat men het Belfort wilde slopen omdat het in de weg stond voor het verkeer en dat men het Stadhuis wou vervangen door een modern, rechtlijnig gebouw.” U ziet het, er is niets nieuws onder de zon en voor het behoud van ons cultureel patrimonium, iets wat vanzelfsprekend zou moeten zijn, moet er nog steeds hard gestreden worden.

August Van Lokeren overleed op 9 december 1872 en werd begraven in de familiekerelder op het Kerkhof van de De Smetstraat.

20 Oktober 1536

Het Gildenhuis van de Visverkopers brandt af.

20 Oktober 1663

Arrest van de Raad van Vlaanderen waarbij de Alexianen gelijk krijgen in verband met het door hen opgeëist privilege de doden te mogen begraven.

20 Oktober 1740

Dood van Karel VI, de vader van Maria-Theresia.

Hij werd geboren op 1 oktober 1685.

Hij werd hier vertegenwoordigd door de Prins Eugène de Savoie. Deze werd op zijn beurt vertegenwoordigd door een permanente agent: le Ministre Plénipotentiaire. Van 1716 tot 1724 was dat de Marquis de Prié.

Karel VI werd te Gent als Keizer ingehuldigd door de Prié op 18 oktober 1717. Zelf kwam hij nooit naar de Nederlanden.

In 1725 stuurde hij zijn zuster de Aartshertogin Marie-Elisabeth. Zij bleef hier tot in 1741. Karel VI stierf in Hongarije na een jachtdiner door het eten van een enorme portie vergiftigde paddenstoelen

20 Oktober 1754

Geboorte van de schilderes Françoise-Jeanne Ridderbosch.

Gedurende meer dan een kwarteeuw nam zij deel aan alle vierjaarlijkse salons

met pentekeningen. Karel van Lorreinen moedigde haar aan.

In 1803 exposeerde zij een portret van Napoleon dat Joséphine kocht voor het mooie bedrag van 2.000 goudfrank. Koningin Louise-Marie betaalde haar 250 goudfrank voor een Madonna.

Ze eindigde haar leven in een liefdadigheidsgesticht waar zij stierf op 27 Februari 1837 op 83-jarige leeftijd.

20 Oktober 1831

Verdwijning van de “Commissie van Openbare Veiligheid”, die opgericht werd door het Voorlopig Bewind in vervanging van de Orangistische Gemeenteraad.

Plechtige opening van de Landbouwhogeschool. Werd aanvankelijk ondergebracht in voorlopige lokalen in de St-Amandstraat. Werd in 1969 een faculteit van de Universiteit. Nu op de Coupure.

20 Oktober 1920

Plechtige opening van de Landbouwhogeschool.

Werd aanvankelijk ondergebracht in voorlopige lokalen in de St-Amandstraat.

Werd in 1969 een faculteit van de Universiteit. Nu op de Coupure.

21 Oktober 1499

De 5 maanden zwangere Johanna de Waanzinnige komt in grote triomf te Gent aan, vergezeld van de kleine Eleonora.

21 Oktober 1507

Geboorte van de Hertog van Alva.

Hij werd in 1538 tot generalissimus benoemd en belast met de opvoeding van Filips II. In 1567, hij is dan 60 jaar, wordt hij naar de Nederlanden gezonden.

Een maand na zijn aankomst richt hij de “Raad van Beroerte” op en laat hij Egmont en Hoorn aanhouden. De “IJzeren Hertog” keerde terug naar Spanje op 18 December 1573. Hij stierf te Lissabon op 11 December 1582.

21 Oktober 1584

De Chartreuzen verkrijgen het klooster van de Broeders van de Derde Orde op het Meerhem.

21 Oktober 1660

Geboorte van de Gentse beeldhouwer Jan Boeksent.

Over zijn jeugd is weinig of niets bekend. Wij weten dat hij gedoopt werd in de St-Jacobskerk en als jongeling in de leer ging bij de Antwerpse beeldhouwer Pieter Verbruggen de Oude.

Jan Boeksent werd niet alleen aangetrokken door de kunst, ook het kloosterleven scheen op hem een grote aantrekkingskracht uit te oefenen en in 1685,

Afb. 1 Jan Boeksent (1660-1727)

op 25-jarige leeftijd, opteert hij voor een compromis: hij blijft beeldhouwer en wordt geprofest als lekenbroeder in het Recollettenklooster in Gent. Met de toelating van zijn oversten verblijft hij een tijdje in Parijs waar hij zekere opdrachten uitvoert voor het Hof. Terug in zijn geboortestad zal hij zich ijverig aan het werk zetten voor de versiering van zijn klooster. Honderd jaar na de Beeldenstormen bleef er heel wat te doen aan het Recollettenklooster dat gedurende deze uitpattingen tamelijk grondig vernield was. En Broeder Boeksent begon te beitelen dat het een plezier was om zien: Christus- en Mariabeelden, Engeltjes, Apostelen en noem maar op. Al de beelden die de pilaren van de kerk versierden, werden door hem gemaakt. Van dit alles is, helaas, niets overgebleven. Het Recollettenklooster werd na de inval van de Franse Republiekijnen als nationaal goed verkocht en kort nadien volledig afgebroken. Enkele werken van Jan Boeksent kunnen nog bekeken worden in de St-Antoniuserkerk te St-Niklaas. Ook een 3-tal figuren op het praalgraf van Mgr. Van der Noot zijn van zijn hand. En wel te verstaan de 4 reusachtige pendentieven van de koepel van de St-Pieterskerk die de 4 Evangelisten voorstellen.

Mocht u ooit iets tegenkomen van een beeldhouwer Boksent, vergeet dan niet dat het gaat over onze Jan. Vroeger nam men het echt niet zo nauw met de schrijfwijze der namen.

Wanneer het niet op de een of andere manier zoek geraakt is, zou er nu in het Museum van Schone Kunsten een prachtig portret moeten hangen van Jan Boeksent, schilderij dat toegeschreven wordt aan... de beeldhouwer Jan Boeksent.

Hij stierf op 9 April 1727 en werd begraven in de kerk van het klooster.

21 Oktober 1839

Opname van de eerste foto van Gent. Het was een daguerreotypie, gemaakt door Braga en Pelizzaro. Het was een zicht van de Predikherenlei met op de achtergrond de toren van de St-Niklaaskerk.

Ze werd genomen van uit het huis van Rechter Philippe Van de Velde op de Ajuinlei 2. Buiten Van de Velde waren o.a. ook nog aanwezig: Prof. Dr. Burggraeve en Norbert d'Huyvetter.

21 Oktober 1861

Geboorte van de Gentse franstalige dichter Charles Van Lerberghe.

Hij werd geboren op de Dierentuinlaan, maar na de dood van zijn vader (hij was toen nog een kind) verhuisde de familie naar de St-Jansvest. Een gedenk-

plaat werd aangebracht aan zijn geboortehuis.

Aan het St-Barbaracollege was hij een studiegenoot van Maurice Maeterlinck. Hij heeft nog een tijdje in de Peperstraat gewoond, maar ging later in Brussel wonen op de Avenue Rogier. Hij had trouwens zijn “Philosophie et Lettres” gedaan aan de Universiteit van Brussel. Hij stierf op 26 oktober 1907.

Een pleintje in het Scheldeoord werd naar hem genoemd.

21 Oktober 1863

De in opbouw zijnde St-Jan-Baptistkerk stort in.

Het gebied buiten de Brugse Poort had in de 18e eeuw nog een volledig landelijk karakter, maar in het begin van de 19e eeuw begon daar de industrialisatie. In 1801 kwam er nabij het Rabot de katoendrukkerij De Smet; ze werd in 1811 uitgebreid met een katoenspinnerij en in 1826 met een weverij.

In 1821 kwam er de ijzergieterij en constructiewerkhuizen “Phoenix” die in 1835 reeds een eigen gasfabriek bezat voor de verlichting van de werkplaatsen.

In 1838 kwam er de vlasspinnerij “La Lys” die weldra de grootste textielfabriek van West-Europa zou worden. Later volgde de zogenaamde “Kleine Lys” op de Leiekaai.

Deze bedrijven trokken heel wat werkvolk aan dat een huisvesting zocht in de buurt. In 1850 telde deze nieuwe wijk reeds 7.000 inwoners en Mgr. Delebecque stelde de onderpastoor van Ekkergerem aan tot zielenherder van deze nieuwe wijk “buiten de Brugse Poort”. De Staat erkende de nieuwe parochie in 1854 en het werd duidelijk dat de voorlopige kapel op de Elyzeese Velden niet meer volstond en dat er nood was aan een echte kerk. Voor de plaats ervan werd geopteerd voor de toenmalige Brugse steenweg, nu Bevrijdingslaan.

Architect Jacob Van Hoecke tekende de plannen van de neogotische kerk en men begon de werken onder zijn leiding, maar... Van Hoecke stierf in 1862 en werd opgevolgd door architect Leclerc-Restiaux, de man die onder meer de huizen van het St-Pietersplein en van het Graaf van Vlaanderenplein tekende. En dan, op 21 oktober 1863, gebeurde het: een kolom van het achthoekig koor had het begeven en had al de andere kolommen meegesleurd. De pastoor begon dus een zoektocht naar nieuwe fondsen en de architect wijzigde de plannen en koos voor beter materiaal voor de kolommen. De kerk kon dan tenslotte toch opengesteld worden voor de eredienst in 1866 en in 1867 ingewijd worden door Mgr. Bracq. De volledige afwerking ervan zou evenwel nog heel wat jaren in beslag nemen.

Afb. 2 1863. De Sint-Jan-Baptistkerk in aanbouw stort in

21 Oktober 1869

Kanunnik De Decker koopt het veroordeelde Kapelleke Schreiboorn en stelt het ter beschikking van de Zusters van de Heilige Kindsheid.

Dit gebouw in de Kortrijkse Poortstraat kennen wij nu onder die naam, maar in de loop der eeuwen heeft het tal van andere namen gekend, zoals: Hebberechts Hospice, Godshuis van O.L.V. van Zeven Weeën, Godshuis van O.L.V. van den Schreiboorn, Godshuis van Maria-ter-Sneeuw.

De stichting van dit Godshuis gaat terug naar de 13e eeuw. Buiten een hospitaal voor mannen en vrouwen, was er ook een herberg voor reizigers en pelgrims die er hoogstens drie dagen mochten blijven. Er toch even aan herinneren dat hier aan het woord herberg niet de betekenis mag gehecht worden van “staminee”.

Aan het hoofd van dit gesticht, dat in feite afhing van de Abt van de St-Pietersabdij, stond een vrouwelijke overste die vaak stamde uit vooraanstaan-

Afb. 3 Kapelleke Schreiboorn

de Gentse families. Volgens het tijdstip waren er van 13 tot 40 proveniers en proveniersters.

Waarom dit gesticht ook Hebberechts-Hospice genoemd werd is nog niet volledig duidelijk. Terloops gezegd, het straatje ernaast dat leidt naar de Leie heet Hebberechtstraat. In een akte uit de 13e eeuw wordt er aan gerefereerd als “Hospitali Eckberti”. De H. Eckberth was een Engelse monnik die hier in de 7e eeuw het Evangelie kwam verkondigen. Anderzijds stierf hier in 1327 ene Jan Hebberecht die zijn fortuin ter beschikking stelde van armen en zieken en misschien ook het Eckberth-Hospice begiftigde.

Men kan zich wellicht afvragen vanwaar die eerder zonderlinge naam Schreiboorn? De Schreiboorn was een van ouds gekende treurboom die buiten de Petercellepoort stond. Er vlakbij werd een kapel opgericht die gewijd was aan O.L.V. van Zeven Weeën. Het Mariabeeldje dat er in stond werd later overgebracht naar het Hebberechts-Hospice. Het was in dit Godshuis dat de Abten van de St-Pietersabdij bij hun Blijde Intrede, bijgestaan door twee of drie kerkvoogden, plechtig hun ambtsgewaad aantrokken en vandaar, stoetsgewijs naar de Ábdij geleid werden. Het was ook daar dat er een grandioze receptie ingericht werd bij de terugkomst van Mgr. de Broglie in 1814.

Zoals gezegd kocht Kanunnik De Decker het aan in 1869 en hij stelde het ter beschikking van de Zusters van de Kindsheid Jesu die er een tehuis voor oude dames inrichtten.

Waarschijnlijk uniek is de grote verzameling ex-voto's in de vorm van kinderporettren die er te zien is. Vele moeders lieten er hun, meestal ziekelijke, kinderen inschrijven die ze aan Maria toewijdden met de belofte ze van hun 3 tot 7 jaar enkel in het wit of blauw, de kleren van Maria, te kleden. Talrijke porettren zijn te zien in deze kapel, maar velen hangen zo hoog dat ze nauwelijks te onderscheiden zijn.

21 Oktober 1899

Geboorte van Leo Wageneire.

Oudere Gentenaars zullen wellicht bij het lezen van die naam glimlachen en met genoegen terugdenken aan het lachplezier dat Leo hen destijds verschaft heeft. Hij was inderdaad een van die revueschrijvers die vroeger de kunst verstonden de actualiteit naar het publiek over te brengen in de vorm van typische Gentse humor.

Als acteur debiteerde hij in “De Nieuwe Circ” en zijn eerste revue “Gent die draait” ging door in de nu verdwenen zaal “Concorde” aan het Rond Punt. Voor de opvoering van zijn revue “Gent aan de Mammelokke” vormde hij een

gelegenheidsgezelschap , maar op het einde van het seizoen werd dit een vaste groep waarmee hij door heel Vlaanderen trok. Dit gezelschap trok ook volle zalen in Antwerpen en Oostende, en vooral in de “Folies Bergères” in Brussel waar zijn “Marie Pandoer” alle records brak.

Bij het uitbreken van de oorlog van 1940 was Henri Van Daele, die een exclusiviteitscontract had met de “Minard”, naar Frankrijk gevlucht. Daardoor kwam deze zaal vrij en daar kon Leo Wageneire van profiteren. Zijn eerste revue aldaar was “Zeg, zijde gij ûuk weere?” Het was een gouden tijd voor dat soort amusement: de TV bestond nog niet en het publiek was minder geïnteresseerd in de door de Duitsers gecontroleerde cinema’s en radio. Wageneire kon het zich al eens veroorloven in zijn stukken “ne stek te geven” die de Duitsers toch niet verstonden.

Er werd iedere dag gespeeld en de Zondag waren er zelfs 3 voorstellingen. Voor de oorlog oogstte hij eveneens veel succes op de hier beluisterde "Radio Gent". Samen met zijn vrouw Yvonne Van den Berghe vormde hij het duo “Kaorelke en Colètse”. Iedere Woensdag brachten zij een sketch in het Gents.

Afb. 4 Leo Wageneire en zijn vrouw Yvonne Van den Berghe

Sommige van deze stukjes werden hier op fonoplaat gezet. Vele van onze lezers zullen waarschijnlijk niet weten dat wij hier voor de oorlog in Gent een fabriekje hadden van fonoplaten. Het was gelegen aan de Schelde, rechtover het "Coliseum". Hier en daar bestaat er nog een Gentenaar die het geluk heeft een van die 78-toerenplaatjes te bezitten. Ze zijn wel doodversleten wegens het vele afdraaien, maar men kan toch nog altijd duidelijk de dialoog horen tussen de Roste Wasser die zat thuiskomt en zijn vrouw. Ook "Baron Zîep in Oostende" is een van die stukjes waarin men volop kan genieten van de Gentse humor.

Heel wat acteurs debuteerden onder Leo Wageneire of stonden op het toneel in stukken die door hem geregisseerd werden. Wij kunnen ze natuurlijk niet allemaal opsommen, maar vernoemen er toch enkele: Louis Mortier, Jenny Tanghe, Raoul Roelandt, Willy De Bruyne, Lily Castel.

Leo Wageneire en Yvonne Van den Berghe, alias "Kaorelke en Colètse" werden in 1977 nog eens uitbundige gevierd op de Dendermondsesteenweg waar ze woonden, ter gelegenheid van hun Gouden Bruiloft.

Leo stierf op 8 April 1983, 84 jaar oud.

21 Oktober 1930

Opening van de vervlaamste Universiteit.

21 Oktober 1932

Dood te St-Denijs-Westrem van Alfons Van Werveke.

Zie "Ghendtsche Tydinghen" - 2006 - N° 4 - pp. 254-255

21 Oktober 1942

Dood van Raymond de Lutteur.

Daarom wat meer over deze fenomenale krachtpatser die geboren werd op 12 april 1866 en op het einde van de 19e eeuw op geen enkele Gentse Foor ontbrak.

In feite heette hij "de la Ruelle". Met een kleine "d" a.u.b., want er werd beweerd dat hij de afstammeling was van een graaf, maar dat zal dan toch wel een verre voorvader geweest zijn, want zijn ouders hadden aanvankelijk een winkeltje in Zwijnaarde, maar opteerden tenslotte voor een rondreizend beroep en ze debuteerden met een kraam van oliekoeken.

In 1882 vroeg zijn vader Leopold een plaats voor zijn barak om er "een schoonen en sterken jongen te toonen." Onze kloeke Raymond was dan 16 jaar en

Afb. 5 Raymond de Lutteur (1866-1942)

jongleerde toen al met zware gewichten en bollen die een normale mens niet eens kon opheffen. Als hij 22 is wordt hij geëngageerd als sterke man bij het circus Sosman. Vader Sosman die liefst zijn 12 kinderen bij hem hield om de goede gang te verzekeren van het familiebedrijf, ziet met ongenoegen dat de knappe Raymond het hof maakt aan zijn dochter Rosine en als dan blijkt dat Rosine dat nog plezant schijnt te vinden ook, vliegt Raymond buiten. Maar Raymond was niet alleen zeer sterk, hij was ook zeer koppig en overal waar circus Sosman te vinden is, komt men ook het tentje van Raymond tegen. Deze verdoken vrijage duurde precies 15 jaar en dan geeft Vader Sosman zich gewonnen.

Maar nu wat meer over de prestaties van onze Hercules. Een van zijn vele specialiteiten was worstelen. Iedereen mocht in zijn barak komen, werd zelfs met aandrang gevraagd dit te doen, om te proberen hem te vloeren. Moeten wij er bij zeggen dat dit nooit gebeurd is?

Eens had de directeur van “De Nieuwe Circ” 3 reuzen van Turken geëngageerd en om te bewijzen hoe ongelooflijk sterk die buitenlanders wel waren, had hij Raymond uitgenodigd om zich eens met hen te komen meten. Maar hij bewees niets, want alhoewel die Turken minstens een kop groter waren dan onze held slaagden zij er niet in hem het onderspit te laten delven. Ziet gij de Gentenaars als spreken van Raymond de worstelaar? Zijn naam werd definitief “Raymond de Lutteur”.

Maar buiten dat worstelen haalden hij nog veel andere zeer straffe toeren uit en hij kwam altijd met iets nieuws. De ene keer was het iets dat sterk trok op de schaal van een reuzenbalans waarop 20 mensen mochten plaatsnemen. Raymond ging op een ijzeren geraamte daarboven staan, sloeg een riem die verbonden was aan kettingen over zijn schouder en hief het hele gevaarte op. Een andere keer was het een klein zeilschip waarin 10 personen hadden plaatsgenomen dat op de rug getild werd van onze held. En denk nu niet dat wij aan het overdrijven zijn, want er bestaan nog altijd foto's van deze ongelooflijke prestaties.

Raymond stierf op 76-jarige leeftijd, maar had toen al lang het beroep van “forain” ingewisseld tegen dat van kastelein van “Café Raymond”, gelegen op de hoek van de Heuvelstraat.

22 Oktober 1471

Wettelijke erkenning van “De Bomlooze Mande”.

Vroeger waren er in Gent vijf rederijderskamers, nl. “De Fonteyne”, “Maria ‘t Eeren”, “St-Barbara”, “Jezus met de Balsemblom” en “De Bomlooze Mande”. Deze laatste kamer werd gesticht in 1449 en had haar lokaal op het

einde van de Nederpolder rechts, daar waar nu gebouwen zijn van de Provincie. Ze was ook nog gekend als “De Kamer van St-Agneete”. In 1469 kwam zij immers in het bezit van de St-Agneetekapel in de crypte van de St-Janskerk. De leden werden ook wel “Mandisten” genoemd.

In het jaar van de officiële erkenning werd ook een bestuur aangesteld van 13 leden, nl. een Deken en 12 proviseerders waarvan er 6 spelers moesten zijn. Ieder jaar moesten deze bestuurders een nieuw gildekleeed laten maken, met welk kleeed zij op de St-Agneeteavond de goddelijke dienst in de kapel moesten bijwonen.

Het is misschien interessant even stil te staan bij de historie van dit kleeed. De kleur ervan werd gekozen door de Raad bij meerderheid van stemmen, maar er moest wel gekozen worden uit de 3 kleuren die voorgesteld werden door de Deken. Op de linkermouw van dit kleeed moest men het wapen en de zinspreuk van de gilde laten borduren, nl. een berg met klaverblaadjes waarop het Lam ligt, met daaronder een bodemloze mand met een rol papier doorheen met de woorden “Elcx begheerte es”. (Wat dit ook moge betekenen). De avond voor St-Agneete vergaderden de leden van de raad ten huize van de Deken en bega-ven zich vandaar naar de kerk. De dag nadien kwamen zij andermaal samen om de mis bij te wonen. Afwezigen, of zij die verschenen zonder gildekleeed werden beboet.

De Kamer stond ter beschikking van de Schepenen voor het spelen van stukken of het vertonen van figuren. Wanneer de gezellen, op last van de Schepenen, of op eigen initiatief wagen- of staande spelen opvoerden, was het hen verboden een rol te weigeren.

Ieder jaar op dertienavond, anders gezegd op 5 januari, werden presentspelen opgevoerd. Presentspelen waren spelen die opgevoerd werden wanneer er prijzen uitgereikt werden.

In het laatste kwart van de 15e eeuw kende “De Bomlooze Mande” haar grootste bloei. Geen vorst, graaf, gravin of andere aanzienlijke persoon kwam naar Gent of ze waren erbij voor het geven van vertoningen en meer dan eens staken zij de andere rederijderskamers, de Hoofdkamer “De Fonteyne” inbegrepen, de loef af, zij het dan ook dat over het algemeen een goede verstandhouding heerste tussen de verschillende Gentse rederijderskamers. Het einde van “De Bomlooze Mande” kwam er in de 17e eeuw, de laatste vertoning waar wij weet van hebben, dateert van 1662.

22 Oktober 1850

Geboorte van Gustaaf Den Duyts.

Hij was een van die knappe 19e eeuwse kunstschilders waar Gent zo rijk aan

was.

In tegenstelling met de meeste van zijn collega's werd hij niet gevormd aan onze Academie. Hij kreeg zijn basisopleiding aan de Nijverheidsschool waar hij tekenlessen ontving van Pierre De Vigne.

Hij kwam aanvankelijk aan de kost als bankbediende, maar een echte artiest houdt dat natuurlijk niet lang uit op een Bank.

Wij komen hem voor het eerst tegen op het Driejaarlijks Salon van Gent in 1874; hij is dan 24 jaar oud. Hij exposeerde regelmatig in Gent en Brussel. In 1877 is hij vertegenwoordigd op het salon van Parijs en hij wordt er een vaste exposant op het Lentosalon. In 1892 komen wij hem tegen in Dresden.

Hij was niet alleen een uitstekende olieverfschilder, maar eveneens een knappe aquarellist en etser. Een estheet kan niet anders of minnaar zijn van de natuur en hij is dan ook regelmatig met zijn schildersgerei aan te treffen in de in de vorige eeuw zo landelijke Gentse omgeving, zoals de nog niet verstedelijkte Ganzendries, de Assels, het romantische Afsnee. Maar het worden geen zonnige, zingende landschappen. Zijn melancholische natuur drijft hem meer naar herfst- en winterlandschappen, weemoedige avondschemeringen, droefgeestige stadsgezichten gehuld in de mist, modderige regenlandschappen. Hij was bevriend met de familie Baertsoen en in 1881 krijgt hij van Vader Baertsoen de opdracht lessen te geven aan zijn toen 15-jarige zoon Albert. Wanneer men de doeken van Baertsoen bekijkt zal het niemand verwonderen dat hij als leermeester Den Duyts gehad heeft.

Gedurende zijn leven heeft Den Duyts nooit erkenning genoten bij het publiek, erkenning die hij nochtans verdiende. Zijn collega's waren zich wel bewust van zijn kwaliteiten en in 1892 werd aan hem en Emile Claus een feestmaal aangeboden in de "Cercle Artistique et Littéraire". In hetzelfde jaar verliet hij zijn woning in de Onderstraat en ging in Brussel wonen. Een longontsteking ondermijnde zijn gestel en hij stierf te Elsene op 13 februari 1897, nog geen 47 jaar oud.

Ons Museum van Schone Kunsten is gelukkig in het bezit van verschillende van zijn werken en in het Citadelpark is een dreef naar hem genoemd.

22 Oktober 1871

Geboorte van Pol Madou.

Richtte een fabriek op van dakbedekking (bitumen, roofing), inpakpapier en viltkarton.

Ze kwam in 1903 op de Gaardeniersweg. De directeurswoning "La Maison Blanche" werd gebouwd in 1913.

Polydoor Madou stierf op 2 Mei 1952. Een 30-tal jaren na zijn dood ging het

bedrijf failliet.

22 Oktober 1880

Eerste opvoering in Gent van “Lohengrin”.

22 Oktober 1929

Afschaffing van de “Berg van Barmhartigheid”.
Zie “Ghendtsche Tydinghen” - 2001 - N° 4 - p.236

22 Oktober 1972

De feitelijke vereniging “Heemkundige Kring Gent” wordt omgezet in de V.Z.W. “Heemkundige en Historische Kring Gent”

Hugo Collumbien

EEN OPGELOST MYSTERIE

Waarom “pont Madou” voor de Walpoortbrug?

Er bestaat te Gent een nog steeds onopgelost mysterie: *waarom wordt de Walpoortbrug (bezuiden de Kortedagsteeg) in het Frans sedert lang “pont Madou” genoemd?* Talrijke generaties Gentenaars hebben hun hersens gepijnigd met die vraag, die nog niet werd beantwoord (1).

Wellicht is de verklaring als volgt. In 1771 (en later) was “aen de Walpoortbrugge” de zaak gevestigd van een in de Gentse *society* befaamde “meester Perruquier” die de naam “Madou” droeg (2). Men kan het zich voorstellen dat

de Gentse edellieden en burgers die gebruik maakten van Madou's sierlijke pruiken de naam van de brug vereenzelvigden met die van hun pruikenmaker. Dit was overigens niets nieuws. Denk bijv. aan: de Botermanstraat (naar het steen van de familie Boterman) (3); "achter de Pale" (hoek Brabantdam-Sint Jansvest) naar een aldus genoemde herberg (4); de gewezen Sleutelbrug aan de Tichelrei (genoemd naar een brouwerij "De Gulden Sleutel" (5); de Tinnenpotstraat (naar de naam van een brouwerij) (6); de «Calcoensche Haene" (aan het kruispunt Nederpolder-Kwaadham-Kapittelstraat) naar een gelijknamige herberg aan de Nederpolder (7); de oude "Wannekensaard" (thans Groot Kanonplein), naar de nabij gelegen brouwerij "het Wannekin" (8); en zelfs de Jooremaai (plein tussen de Leie en de Dampoortstraat), naar het aloude "Sente Jooris Maeimeersch" (9) of, volgens een oude legende, naar de "eenvoudige echtgenoten Joris en Maeye" die op deze meers in een hut woonden tot keizer Karel V hen met geweld verdreef wanneer hij in 1540 het Spanjaardkasteel bouwde (10).

Waarom zou Franssprekend Gent de Walpoortbrug niet gemakshalve naar zijn pruikenmaker hebben genoemd? De pruikentijd is vervlogen, maar de naam is gebleven.

Guy Schrans

- (1) J.J. Steyaert, *Volledige beschryving van Gent*, Gent, 1857, p. 329, 385; F. De Potter, *Gent*, IV, p. 461; P. Claeys, *Pages d'histoire locale gantoise - deuxième série*, Gent, 1888, p. 24.; M. Labyn, "Uit de geschiedenis van de Gentse bruggen - Walpoortbrug", *Ghendtsche-Tydinghen.*, 1989, p. 89-9 1. Deze auteurs stellen vast dat men de Walpoortbrug in het Frans "pont Madou" heet, maar ze bieden geen verklaring.
- (2) *Wegwyzer*, 1771, p. 110.
- (3) J.J. Steyaert, *Volledige beschryving*, p. 228; F. De Potter, *Gent*, I, p. 177; V, p. 73.
- (4) J.J. Steyaert, p. 77, 339; F. De Potter., I, p. 173; IV, p. 470.
- (5) G. Deseijn, *Gids voor Oud Gent*, druk 2001, p. 433; volgens J.J. Steyaert, p. 270, is de naam ontleend aan een herberg "De Sleutelkens".
- (6) J.J. Steyaert, p. 237.
- (7) G. Deseijn, *Gids voor oud Gent*, Antwerpen, 1991, p. 90.
- (8) G. Deseijn, p. 26.
- (9) G. Deseijn, p. 53.
- (10) Zie verder in: J.J. Steyaert, p. 300.

EEN GENTSE MOZART? ... NEEN:

Pieter Verheyen (Gent 1747-1819)

Na anderhalve eeuw vergetelheid:

vrijdag 28 augustus 2009, 20.15 u, Sint-Baafskathedraal.

Concert van sprankelende religieuze werken, zorgvuldig geselecteerd uit de manuscripten van deze te lang genegeerde meester! Cf. Gh.T. jg. 2005, nr. 2. pp 77-86.

1. *Laudate Pueri* voor sopraan-, tenor- en bas solo, koor en groot orkest
2. *Miserere* voor 2 solisten, koor en strijkorkest (ter nagedachtenis aan de broer van de componist, gestorven door verdrinking)
3. *Kyrie en Gloria uit Messe* à grand orchestre voor vijf solisten, koor en orkest
4. *Te Deum* voor tenor solo, koor en groot orkest
5. *Lux Aeterna* voor twee sopranen en orkest (uit: Requiem, in 1810 opgevoerd in de Sint-Niklaaskerk ter herinnering aan J. Haydn)

Het eminent ensemble dat garant staat voor deze rehabilitatie:

Hilde Coppé en Sophie da Costa Cabrai (sopranen)
Inez Carsauw (alt)
Enrico Casari (tenor)
Yu-Hsiang Hsieh (bas)

Koor en orkest De Restauratie

Leiding: Guido De Bruyker

NB *De Restauratie* werd speciaal voor deze gelegenheid opgericht Het orkest musicceert op periodeinstrumenten (aanvang 19° eeuw) - concertmeester Paul Klinck.

Van de muziek die Verheyen vóór 1800 schreef (arietta's, kerkmuziek, gelegheidsmuziek, opera's, pantomimes...) is nagenoeg niets teruggevonden, maar de aanzienlijke hoeveelheid religieuze werken, sinds 1801 (jaar van het concordaat tussen Napoleon en het Vaticaan), is voor een groot stuk behouden. Het is een aangename, heel toegankelijke muziek, waar niettemin een bijzonder authentiek talent in naar voren komt, talent dat uitmunt met dramatische en orkestrale kwaliteiten. Een regelrechte revelatie voor onze toonkunst ten tijde van de Franse overheersing en het Koninkrijk der Nederlanden!

Kaarten (€ 13 & 10) te koop of te reserveren bij Uitbureau, Kammerstraat 19 (09/233 77 88).

* Nog iets. De uitvoerders laten het niet bij dit concert! De dagen nadien trekken zij de studio in om deze werken te vereeuwigen. **Op die cd kan men dan ook intekenen tijdens het concert.**

Zie ook "Ghendtsche Tydingen" 2005 - N° 2 - pp. 77-86.

VERGETEN GENTSE SCHRIJVERS

JUDOCUS DE HOON (GENT 1787 - EVERGEM 1867)

Geneesheer, burgemeester, vrederechter, schoolopziener, dichter, novellist, humanist.

Judocus Frans De Hoon werd geboren te Gent in 1787 in de Brabantdam. Zijn vader Thomas (Breda 1749 - Gent 1822) was timmerman. Hij had een broer François, bouwkundige. Hij deed middelbaar onderwijs aan de Ecole Centrale van het Département de l'Escaut, de voorloper van het atheneum. Hij studeerde aan de Gentse Ecole de Médecine, door de Fransen opgericht om in het tekort van artsen te voorzien, en werd hulp-chirurgijn bij de Garde Nationale op het eiland Cadzand. Hij behaalde in 1819, als een der eersten, het diploma van geneesheer aan de nieuw gestichte universiteit, met een Latijnse dissertatie, die door velen als een juweeltje van humor werd beschouwd. Men wilde hem meteen een professoraat aanbieden, doch hij was ervan overtuigd dat hij meer van zijn sociaalgeneeskundige aanleg zou terecht brengen in het Meetjesland dan in Gent. Eerst was hij arts te Bassevelde. Hij vertaalde er Engelse, Duitse en Franse dichters. Daarna vestigde hij zich te Kaprijke, waar hij ook in het huwelijk trad. Hij werd er schepen (1825), burgemeester (1836), plaatsvervangend vrederechter (1837) en tevens schoolopziener (1842) van het district Eeklo. Het was een zwarte tijd: ondergang van de linnenweverij op het platteland; jaar na jaar aardappelplaag; hongersnood en ellende. De Hoon spande zich bovenmenselijk in om de zware economische crisis niet met aalmoezen maar met doortastende maatregelen te bestrijden. In 1860 nam De Hoon ontslag als schoolopziener en in 1866 als vrederechter; zijn burgemeestersambt en zijn geneeskundige praktijk had hij al eerder neergelegd. Zijn dochter Virginie huwde met Karel Lodewijk Ledeganck; zijn dochter Constance met J. F.J. Heemans. Hij overleed te Evergem op het kasteeltje De Vier Linden in 1867.

Judocus werkte mee aan de Journal de Flandres. Hij behoorde tot de groep van de liberale flaminganten met orangistische sympathieën, waarvan Jan Frans Willems de standaarddrager was. Hij had evenwel de wortels van het katholieke geloof bewaard en wilde het naar strenge principes van verdraagzaamheid beleven.

De Hoon is zonder enige twijfel een van de meest begaafde dichters van zijn tijd. Hij schreef eerst in het Frans, later in het Nederlands romances, balladen, legenden, met een sterk romantische inslag voor wat zijn poëzie betreft, die o.a. in het Belgisch Museum werden gepubliceerd en waarin hij ook een

monografie schreef over **Het Straetlied** (Antwerpen, 1854). **Het Heerken van Maldegem** is wellicht zijn meest bekende stuk. Zijn proza daarentegen is realistischer en hij is op zijn best in korte novellen. J.F.J. Heremans gaf in 1869 zijn verspreide novellen en gedichten uit onder de titel **Novellen en Gedichten**.

In 1844 schreef hij de zeer avontuurlijke novelle **Guatemala**, waarvan de handeling is gesitueerd in Guatemala. De goede en goedgedoseerde couleur locale maken het tot een boeiend avonturenverhaal... en dat in een tijd dat onze literatuur hoofdzakelijk didactisch van aard was en als hoogste doel had onze eigen taal en cultuur te verspreiden. De inboorling wordt ook niet voorgesteld als een te bekeren dierlijke levensvorm, maar als een mens met een eigenaardige cultuur, een edele wilde die moet gerespecteerd worden om wat hij is. De blanke kolonist komt de paradijselijke situatie alleen maar verstoren. Het boek bevat ook het eerste exotische jachttafereel in de Vlaamse literatuur.

Judocus De Hoon stamde uit het Ancien Regime, laveerde behoedzaam door de opeenvolgende bewindswisselingen en werd tenslotte een zeer gezien man in het Belgisch regime. Hij was een uitstekend bestuursambtenaar, een met het volk verbonden geneesheer, een veelzijdige intellectueel en kunstenaar, een humanist in de ware betekenis van het woord, die op verlerlei manieren zijn man kon staan en zijn sporen verdiende. Zijn succes op alle terreinen van zijn activiteiten, had hij te danken aan zijn ongewone begaafdheid.

Literatuur

Th Coopman en V.A. dela Montagne, 1830-1880. Onze dichters, Roeselare 1881, p. 22-23.

L. Stynen, Il faut à la Belgique une colonie - De Vlaamse koloniale literatuur van De Hoon tot Geeraerts, Restant, 11e jg., nr. 4, 1983, p. 259-267.

L. Elaut, Judocus Franciscus De Hoon, Annalen van het Noorden, 1956.

Daniël Van Ryssel

DE QUIZ SPANT DE KEIZERLIJKE KROON

Als antwoord op de late vraag van dhr Erik De Keyser in verband met de puzzel 2007 kan het volgende naar voor gebracht worden. De oplossing van het probleem is reeds gepubliceerd geworden bij de oplossing van de quiz 2007 in GT, 37 jg. 2008, nr. 2, blz. 120. De foto nr. 12 hoort niet bij de eindvraag en ook niet bij vraag 11, maar bij vraag 12, zoals u ook reeds in de inleiding van de puzzel kon lezen (GT., 36 jg. 2007, nr. 6): “*De nummering van de illustraties passen bij de nummers van de vragen*”.

Waar kan u nu meer te weten komen over deze foto van “St.-Jan op Patmos”, wel in de hoger vermelde reeds gepubliceerde uitslag van de quiz, waarbij verwezen wordt naar: SMEYERS M., Vlaamse miniaturen van de 8ste tot midden van de 16de eeuw De middeleeuwse wereld op perkament, Leuven 1998, blz. 429-432. Naast deze gepubliceerde bron vermeldt het antwoord verder dat deze St.-Jan op Patmos van Simon Bening bewaard wordt in de Koninklijke bibliotheek te Brussel. Deze illustratie heeft dus totaal geen betrekking op de hoofdvraag, m.a.w. op Lucas de Heere en dat werd ook niet medegedeeld in onze quiz. We vermelden enkel dat werk van de persoon van de hoofdvraag bewaard wordt in het Gentse museum. Over een St.-Jan op Patmos van Lucas de Heere wordt er in de vraag totaal geen woord vermeld. Waar wordt hier dan wel naar verwezen, nl. naar twee zijluiken met als voorstelling St.-Jan-Baptist en een schenker, waarvan het middenpaneel verloren is geraakt. Deze schilderijen werden aan Lucas de Heere toegeschreven door Louis Maeterlinck in: Lucas de Heere, Faut-il considérer Lucas de Heere, comme étant le Maître des demi figures de femmes?, in: Bulletin Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent, 1907, II, blz. 125-133, afb. 6,7. Kort nadien werd deze toeschrijving in vraag gesteld door Georges Hulin de Loo in: Catalogue Musée des Beaux-Arts Gand, Gent 1909, blz. 86, die de panelen beschreef als XVle siècle flamand (2me motié). De stelling van Hulin kende verder geen directe aanhang en nadien werden de schilderijen op naam geplaatst van Lucas de Heere, zijn atelier of diens directe omgeving (cf. DE BRUYN J-P., De schilderkunst van de 15de tot 17de eeuw, in: Cat tent., Gent 1000 jaar Kunst en Cultuur, (Muur-) Schilderkunst, Tekenkunst, Graveerkunst, Beeldhouwkunst, Gent Museum voor Schone Kunsten 1-714-9-1975, blz. 205-206).

Een tweede bezwaar dat dhr. De Keyser naar voor bracht, was de verschillende schrijfwijze van persoonsnamen. Voor 1900 werden de namen meestal

fonetisch opgetekend en kunnen dus op zeer verschillende manieren vermeld worden in de eigentijdse documenten. Om terug het voorbeeld van Lucas de Heere te nemen, treffen we deze kunstenaar aan onder de naam d'Heere, de Heere, dheer, enz. Waarschijnlijk heette deze artiest in werkelijkheid Mijnsheere, daar zijn vader Jan afkomstig was uit Mechelen. In die periode treffen we in deze Maneblusserstad een belangrijke beeldhouwersfamilie Mijnsheere aan. Lucas wordt ook op de lijst der ketters vermeld als "Mynsheeren". Ondanks de grote verscheidenheid in schrijfwijze wordt algemeen aanvaard om deze kunstenaar te vermelden als Lucas de Heere. Na zo'n lange uitleg op de vraagstelling (waarvan de oplossing reeds lang voordien gepubliceerd was) zijn we er zeker van dat we binnenkort het antwoord van dhr. Erik De Keyser op de volgende quiz in december in de bus van G. T. mogen verwachten.

Een andere opmerking in dit verband kwam van dhr. De Decker nl.de aanvechting van Lucas de Heere als de Gentse Leonardo da Vinci. Wij willen zeker en vast Lucas de Heere niet op het niveau plaatsen van deze Italiaanse grootmeester, maar eerder een vergelijking maken i. v.m. hun veelzijdigheid. Naast schilder was Lucas ook nog ontwerper voor glasramen, wandtapijten, schrijver, dichter, biograaf: couturier, ingenieur, politiker en diplomaat, m.a.w. een duizendpoot zoals Leonardo. Hij was zelfs de oprichter van de eerste Gentse Academie voor Schone Kunsten. Ondanks het feit dat de Gentse 16de eeuwse kunst in vergelijking met andere steden slecht gekend is, is er thans geen enkele andere artiest in de Arteveldestad die in die periode zo'n veelzijdige activiteit ontpopte. Opvallend is dat in andere steden, zoals Antwerpen - waar men Metsys de Leonardo van het Noorden noemt - , totaal geen problemen heeft met dergelijke vergelijkingen. In Gent gaat men het zoals gewoonlijk spijkers op laag water zoeken (*cf Leugemeete-Goedendagdag-schildering*), terwijl men in andere steden misschien in Antwerpen iets te 'ExtravagAnt!' - zijn toonaangevende oude meesters eert. Misschien kan men hier eens meer 'ExtravaGand' worden.

Een Extra van de quizmaster

BIBLIOGRAFIE

Bij het Mercatorfonds verscheen een prachtig boek: **“Emile Claus & het Landleven”** dit ter gelegenheid van de tentoonstelling die plaats heeft in het Museum voor Schone Kunsten van 21 maart tot 21 juni. Wie nog niet geweest is, heeft dus nog ruim de tijd om dat wèl te doen en het zou zeer spijtig zijn daar geen gebruik van te maken.

Het boek is gevuld met prachtige kleurenreproducties van doeken van Claus, maar ook van zijn tijdgenoten zoals Albert Baertsoen, Georges Buysse, Leon Fredericq, Misonne, Jenny Montigny, Claude Monet, etc.

Bij iedere schilderij is er een begeleidende tekst.

Het boek bevat 135 prachtige kleurreproducties, waaronder een 80-tal van Claus zelf, plus nog een 10-tal foto's.

Het heeft een formaat van 22 x 28 cm., telt 208 bladzijden en kost 29 Euro, en dat is geen Euro te veel.

Als men het uitrekent, komt dat op nog geen 15 fr. voor de kleurenreproductie van een doek van een meesterschilder. Vindt u dat te veel? Zonder al de rest natuurlijk.

“Gentse Boekerijen” is een catalogus in boekvorm van een tentoonstelling die plaats vindt in het Museum voor Schone Kunsten van 21 maart tot 21 juli. Een door het groot publiek totaal onbekende instelling is het “Overleg Kunstbibliotheken Vlaanderen”. Het is een vereniging van bibliothecarissen van kunst- en erfgoedbibliotheken. Deze bibliotheken bezitten schatten, maar buiten een beperkt aantal ingewijden, is niemand zich daarvan bewust. Het was dus een zeer positieve beslissing te trachten daar wijziging in te brengen. Aan Gerda Dendooven en Gert Dooreman werd gevraagd uit de collecties van deze bibliotheken een selectie te maken. Zij bezochten 20 Gentse bibliotheken. Ja, ja, zoveel hebben wij er hier. En selecteerden enkele merkwaardige publicaties die afgedrukt werden in dit boek dat een 100-tal afbeeldingen bevat.

Wat ons wel een beetje verwondert, is het feit dat zij als een van deze bibliotheken het STAM vernoemen, een nog niet bestaande instelling. Bij andere gelegenheden is het ons ook al opgevallen dat het STAM geciteerd wordt als iets dat reeds bestaat. Door deze artificiële propaganda krijgen wij soms de indruk dat het STAM pluimen op zijn hoed wil steken die in feite toebehoren aan ons goed Oudheidkundig Museum van de Bijloke.

Het boek heeft een formaat van 17 x 24 cl., telt 97 bladzijden. De prijs

bedraagt 10 Eur en het is ook te verkrijgen in het Documentatiecentrum.

Een zeer interessant, niet te missen boek is **“Tot groot chieraet deser stede. Een handleiding bij de Gentse architectuurgeschiedenis.”**

Het werd opgesteld door Geert Van Damme en uitgegeven door **“De Trap”**, een V.Z.W. die er naar streeft een gevarieerd aanbod te brengen met betrekking tot de Gentse stadsgeschiedenis. (En daar blijkbaar in slaagt).

Het geeft een chronologisch overzicht van al het merkwaardige dat hier in de loop der eeuwen gebouwd werd en laat ons opnieuw kennis maken met al die talrijke, talentvolle, zoniet geniale bouwmeesters die er verantwoordelijk voor zijn dat wij nu nog altijd kunnen genieten van hun meesterwerken, samen met de honderdduizenden toeristen die daarvoor jaarlijks naar Gent komen.

Bij het lezen raakt men wel gefrustreerd als men vergelijkt met wat hier nu gebouwd wordt en het uitstekende dat hier **niet mag** gebouwd worden.

Wij kunnen geleidelijk volgen wat hier gebouwd werd onder Boudewijn I, Boudewijn II, Arnulf I, Robrecht de Fries, Diederik van den Elzas, Filips van den Elzas, Boudewijn VIII, Boudewijn IX, Johanna van Constantinopel, Margareta van Constantinopel, Gwijde van Dampierre, Robrecht van Béthune, Lodewijk van Nevers, Lodewijk van Male, Filips de Stoute, Jan zonder Vrees, Filips de Goede, Karel de Stoute, Maria van Bourgondië, Filips de Schone, Keizer Karel, en Filips II.

Men kan ook de evolutie van de diverse stijlen volgen: de Lodewijk XIV stijl, Lodewijk XV-stijl, Lodewijk XVI-stijl, de Empire-stijl, het Neo-Classicisme, de Neo-Gotiek, het Eclecticisme, de Art Nouveau.

En het verschil tussen bouwen voor de industrie, bouwen voor de arbeider of bouwen voor het kaderpersoneel.

Dit boek heeft een formaat van 21 x 29 cm., en telt 270 bladzijden. Het is zeer rijkelijk geïllustreerd. (Meer dan 220 afbeeldingen). Het kost 20 Euro en dat is zeker niet overdreven. Voor bijkomende inlichtingen komt men terecht bij de auteur op het Nr. 0478.31.60.27.

Een uiterst lezenswaardig boek is **“Ma chère ville de Gand”** van Francine Somers.

Wie is Francine Somers? Toch wel merkwaardig dat wij een dergelijke vraag moeten stellen. Welk percentage van onze lezers zou die vraag kunnen beantwoorden? Wij vrezen dat dit aan de zeer lage kant zou liggen. Nochtans... deze Gentse talentvolle rasartieste verdient veel beter.

Wij zijn nooit grote artikels over haar in de kranten tegengekomen. Het is wel waar dat haar kunstgevoel niet zo ver ging dat zij meende schellen hesp te moeten plakken op de kolommen van de Aula en in heel haar leven heeft ze

ook maar niet één varken getatoeëerd of een strontmachine ontworpen. Evenmin voelde zij zich geroepen om glasramen met de afbeeldingen van copulerende skeletten in een kapel op te hangen. Vandaar...

Zij hanteert niet alleen het potlood en het penseel, maar met hetzelfde talent ook de pen, iets wat niet zo veel voorkomt.

Geboren in de Dampoortstraat in 1923 vertelt zij ons op een boeiende manier haar herinneringen aan ons goed oud Gent. Het zijn dus haar generatiegenoten die met enorm veel plezier zullen kunnen lezen over zaken die ze eveneens beleefd hebben. Zaken die bijna allemaal definitief uit het stadsbeeld verdwenen zijn.

Ziet gij ze nog voor u, oude Gentenaar, die boottrekkers die zwoegden op de trekweg? De bruggendraaier die meerdere malen per dag op zijn kwartcirkelbaantje met zijn rug de brug open en toe draaide?

Die ongekende animatie rond de “Zuidstatie,” de koetsiers, de pakjesdragers, de huurrijtuigen, de gezellige cafés en restaurants, de hotels met “chambres pour voyageurs”. De cinema’s “Oud Gend” en “Select” met de luid rinkelende bel die aankondigde dat de voorstelling weldra zou beginnen (Scéances permanentes bestonden nog niet). De afbeelding van het lachende mannetje als de kinderen toegelaten werden en dat van het schreiende exemplaar als dat niet mocht. Die stomme films waar het permanent op het scherm scheen te regenen, begeleid door aan de situatie aangepaste pianomuziek. Nu allemaal versteend.

Die vloekende mannen die met hun steekkar worstelden om over de Kemelbrug te geraken. Die begrafenisstoeten, nog met paarden in het zwart gehuld, de lijkwagen gevolgd door vigilanten met de familie en de kennissen. De animatie op de Vrijdag wanneer boeren en boerinnen naar de stad kwamen om hun producten te verkopen en dan terwijl ze hier nu toch waren kleren gingen gaan kopen in het Serpentstraatje.

De Opera met zijn chic volk in smoking en de minder bedeeden op het “kiekenskot” voor wie een speciale ingang voorzien was. Daar zaten heel wat kenners tussen, het zicht was er niet alles, maar de akoestiek was er uitstekend.

En ziet gij ze nog voor u, de lantaarnaanstekers met hun ladder, later met een lange stok. De “prijsdelingen” in de Vlaamse Theater of het Conservatorium. De traditionele tocht met het stoomtrammeke naar Lourdes.

Francine Somers vertelt ook over haar verblijf in het poëtische Deurle en haar ontmoetingen met andere bekende artiesten.

Het boek is in het Frans geschreven en wij kunnen ons voorstellen dat dit voor velen een bezwaar zal zijn, maar toch veel minder voor haar generatiegenoten die in die tijd “bilingue” waren, of misschien juister gezegd “trilingue”: Vlaams, Frans en Gents.

Het boek heeft een formaat van 15,5 x 24 cm., telt 96 bladzijden en kost 20 Euro. Te bekomen in het Liberaal Archief -Kramersplein 23 te 9000 Gent. Tel. 09.221.75.05

In ons vorig nummer kondigden wij de nakende verschijning aan van **“Gentbrugge. Acht eeuwen geschiedenis”**.

Dit boek is nu verschenen en het is een revelatie. Wetende dat het opgesteld werd door Marcel De Bleecker wisten wij dat wij ons konden verwachten aan een degelijk werk, maar het overtrof toch onze verwachtingen. De opstelling ervan zal ongetwijfeld wel enkele jaren geduldig opzoekingswerk gevegd hebben. Qua volledigheid zien wij niet goed in wat er nog meer over Gentbrugge zou kunnen verteld worden, als er geen nieuwe feiten voor de dag komen.

Na de ontstaansgeschiedenis heeft men het over de Heren van het Land van Rode en de Clarissen. Volgen uitgebreide teksten over een 4-tal kerken. Wel te verstaan worden de kapellen, de klinieken, de bejaardentehuizen niet vergeten.

Een beschrijving van de zeer talrijke kastelen (meer dan 20) waarvan velen, helaas, verdwenen zijn.

Landbouw: de talrijke landbouwers en hofsteden en de zeer belangrijke tuinbouw. De alfabetische lijst van meer dan 125 bloemisten, de gemeentehuizen, de burgemeesters, de scholen, de spoorwegen, de trams, de openbare verlichting, de post, de brandweer.

Industrie: de fabrieken. En hoe kon het anders de zeer talrijke verenigingen en natuurlijk, voetbal. Maar niet alleen voetbal, ook basketbal, wielrijden, schutters, turnen, korfbal, bollen.

Een volledige lijst van al de straatnamen met een beknopte uitleg.

Dat, kort voor wat de tekst betreft, maar niet minder imposant zijn de illustraties, wij hebben meer dan 340 (!) foto's geteld. De meesten zullen wel door onze lezers nooit gezien zijn. Het samenbrengen van dergelijk materiaal zal ook wel enorm veel tijd gevegd hebben, wij mogen er niet aan denken.

Het boek heeft een formaat van 21 x 29,5 cm., telt 260 bladzijden en kost 23 Euro.

Maar opgepast, dit boek werd gedrukt op 400 exemplaren en toen wij dit schreven (en wanneer u dit leest, was dat toch al een heel tijdje geleden) waren er al 250 exemplaren van verkocht. Geïnteresseerden nemen best geen risico en bestellen onmiddellijk bij de auteur Marcel De Bleecker, Maurice Verdoncklaan 40 te 9050 Gentbrugge. Tel. 09.230.80.27

H. C.

VRAAG EN ANTWOORD

De heer **Roger Tuytschaever** heeft een vraag in verband met een schets die getekend werd door Jos Verdegem.

Het gaat over het feit dat op 30 oktober 1914, gesteund door twee Franse bataljons, Ramskapelle heroverd werd op de Duitsers. Door de Frans-Belgische coalitie werden de Duitse tegenstanders verdreven van de westelijke oever van de IJzer.

De tekst van deze schets luidt: “Ramskapelle reconquise par nos turcos qui y ont planté le drapeau. (Het woord “turco” staat hier voor Algerijnse tirailleurs.)

De vraag is: “Tot welke eenheid behoorde J. Verdegem tijdens de Eerste Wereldoorlog op het ogenblik dat Ramskapelle op de Duitsers heroverd werd?”

Het antwoord op deze vraag zou met dank aanvaard worden en medegedeeld aan het. Documentatiecentrum “in Flanders Fields” te Ieper.

LEZERS SCHRIJVEN ONS

Van de heer **Arthur De Decker** ontvingen wij volgend schrijven:

“Betreft de uitslag van de Puzzel 2008. Het is echt niet meer leuk.

In verband met de Puzzel 2007 werd in G.T. 2008 - N° 6 - p. 399 wel mijn reactie gepubliceerd, doch zonder enige reactie of mea culpa van uw kant.

In G.T. 2009 - N° 1 – p. 80 publiceert u een gelijkaardige reactie van de heer Erik Dekeyser en terug zonder enige schuldbekentenis of verontschuldiging. Het minste dat u kon doen, was daarover enige uitleg geven en er vooral voor zorgen dat er zich geen dergelijke fouten meer zouden voordoen.

Wat stel ik echter vast in GT 2009 - N° 2 - p.155? De daar gepresenteerde oplossing van de Puzzel 2008 is ONMOGELIJK in het rooster te krijgen dat

werd afgedrukt in G.T. 2008 - N° 6 - p. 398.

Er zijn op lijn 6 en 7 telkens een vakje te weinig voorzien om daar GERMAINE en WILLEM in onder te brengen. Het was dus opnieuw onmogelijk om een volledig juist antwoord te vinden en dus ook niet door de primus Jos Tavernier.

Opnieuw slaagt de hard-kloppende quizmaster er in te doen of zijn neus bloedt. Geen enkel bijkomende uitleg of verontschuldiging komt er uit zijn pen. Er zit echt geen schot in. De Quizmaster moet uit zijn kot komen of aftreden. Dit pik ik niet langer. Ik neem ontslag als deelnemer aan de jaarlijkse quiz.”

EEN BEETJE GENTSE HUMOR

Destijds verscheen in “Ghendtsche Tydinghen” een hele serie artikels over het le Artillerieregiment. Zie 1993 - N° 6 en al de nummers van 1994.

Merkwaardig genoeg telden wij onder onze leden heel wat “anciens” van dit regiment. Alhoewel er ieder jaar verdwenen (het gaat immers over een tijdperk van meer dan 70 jaar geleden) hebben wij nog steeds van deze “anciens” onder onze leden, zij het dan ook dat zij de gezegende ouderdom van 90 jaar overschreden hebben.

Speciaal te hunner intentie wil ik hier een voorvalletje vertellen dat hen zal interesseren omdat zij zich goed de situatie kunnen voorstellen, wat niet belet dat ook andere Gentenaars het zullen kunnen appreciëren.

Ik heb het teruggevonden in de privé-correspondentie met mijn goede vriend Jaime Jurdan, die mij het relaas deed in 1995.

"Op een dag had een soldaat van ik weet niet meer welke batterij het goed gevonden, in naam van zijn vader te schrijven, om te reclameren over de kwaliteit van de patatten, zeggende dat ze juist goed waren om er de varkens mee te voeren. Deze brief was terechtgekomen bij een luitenant-colonel.

Op een goede middag, gedurende de maaltijd, hoorde men roepen “Tot de

orde” en de luitenant-colonel was daar....

Rechtstaande voor onze telloren met onze soldatenkost hoorden wij de toespraak van de officier en - zoals dat toen hoorde - in een twijfelachtig Vlaams.

- Ik heb gekreeg een brief, van de vadèr... die schrijf “de patat zijn slecht”. Ik ken die Vadèr en ik zeg “die patat zijn goed”.

Stilte gedurende enkele seconden... en dan een stem komende van ik weet niet waar, en waarschijnlijk met opzet gedefformeerd: “Ge zoet ze toch ûuk zelve in eu klûute nie spele”. Woede van onze luitenant-colonel.

- Wie heeft daar geroep?

Niemand heeft geantwoord en men heeft nooit geweten welke “plouc” deze voor de hand liggende reactie heeft uitgesproken.

Hugo Collumbien

DIT BESTAAT NIET MEER

Huizen op de Botermarkt, deel uitmakend van het blok van de Poeljemarkt.
Foto genomen op 13-8-1960, kort voor de afbraak.

Het brugje over de Leie dat leidde naar de zwemschool Dossche. Foto genomen op 12-4-1962.

OPROEP

Door omstandigheden werden er van nr. 1 en 2 van onze jaargang 2009 maar net genoeg exemplaren gedrukt om onze leden te gerieven. Lezers die Ghendtsche Tydinghen niet verzamelen zouden ons een groot plezier doen mochten ze hun exemplaren op een of andere wijze bezorgen, hetzij aan iemand van het bestuur, hetzij aan het Documentatiecentrum Begijnhof 46 te Sint-Amandsberg.

Van harte dank!